уз. татар

зала 7/3/6
шкафъ
полка 7 №

شاگردلك آدابى

علم تحصيل ايتكان زمانده شاگردلر ايچون كرك اولغان
نرسه‌لر (ادبلر) بيان ايدلمشدر.

- اثر -

رضاء الدين بن فخر الدين

اورنبورغ

علم اخلاقدن بيشنچى جزء

آلطنچى طبع

بهاسى ١٠ تين

11/381

ناشرى: ملت
قزان‌ده

Казань
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ
Миллят
1909

Из фондов Российской национальной библиотеки

Татар.
3-4397

شاگردلك آدابی

علم تحصیل ایتکان زمانده شاگردلر ایچون کرك اولغان
نرسه‌لر (ادبلر) بیان ایدلمشدر .

— اثر —

رضاءالدین بن فخرالدین
اورنبورغ

علم اخلاقدن بیشنچی جزء
آلطنچی طبع

ناشری : قزان‌ده
ملت کتبخانه‌سی | ملت مطبعه‌سی ۱۹۰۸ سنه
Казань
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ
Миллятъ
1909

Из фондов Российской национальной библиотеки

بسم الله الرحمن الرحيم

علم

علم، دنیا و اخرتده اوزینه فائده‌سی ویا که ضرری اوله‌چق نرسه‌لرنی بیلمك، دیمکدر. علم انسانلرغه خاص اولغان برصفتدر. علمدن باشقه صفتلر، مثلا باتورلق (بهادرلق) جوماردلق، شفقت ایتوچیلك کبیلر بعض وقتده باشقه حیوانلرده هم تابولور.

علم ایستمك، بنده‌لر اوستونده اولوغ بورچدر. الله تعالی حضرتلری «بیلمگان شیلرگزنی، بیلگان کیمسه‌لردن اوگرنیگز!» دیه بیورمشدر. هم «بیلگان کیمسه‌لر ایله بیلمگان کمسه‌لر، بر درجه‌ده اوله آلورلرمی؟ اولمازلر!» دیمشدر. اوشنداق رسول اکرم افندمز (محمد صلی الله علیه وسلم) دن اوشبو حدیث شریفلر روایت ایدلمشدر: ۱) هر مسلمان ایچون علم ایستمك فرضدر. ۲) علم تحصیل ایدوچیلردن رضا اولدوب، فرشته‌لر، قناتلرینی ایندروب طوررلر. ۳) علم یولینه کرگان کیمسه‌نی الله تعالی جنت یولینه کرگزر. ٤) الله تعالی حضرتی، فرشته‌لر، یرکوك اهلی حتی که اویالرنده اولغان قرمسقه‌لر، صوده اولغان بالقلر، علم اوگرتوچیگه رحمت هم دعا قیلورلر. ۵) علم ایسترگه دیه اوندن چقغان کیمسه، قایتوب کرگانچه الله تعالی یولنده حساب ایدلنور. ٦) قیامت کوننده پیغمبرلر، آندن صوڭ عالملر، آندن صوڭ شهیدلر شفاعت قیلورلر. ۷) آز علم کوب عبادتدن خیرلیدر. ۸) علم ایستگان وقتده وفات اولغان کیمسه، پیغمبرلردن گنه توبان اولغانی حالده الله تعالی حضرتینه یولقور. ۹) عالملر، پیغمبرلرنڭ وارثلریدر.

بونلردن باشقه حدیثلر هم کوبدر. ایمدی یول باشچیمز بولغان

Из фондов Российской Национальной библиотеки

حرمتلو پیغمبرمز حضرتلری، اوشبو روشده مدح ایتکان نرسه‌نی ایستمکمز هم الوغ بخت وسعادتمزگه‌ده سبب اولور.

حضرت علی (رضی الله‌عنه): الله‌تعالی دشمنلرغه مالنی وبزگه علمنی بولوب ویردی؛ لکن بر تابوشلی چقدق: آننگ ایچون مال بتدکی حالده علم آرتمقده‌در دیمشدر.

عبدالله‌بن‌مسعود (رضی الله عنه)حضرتلری،علم ایستاوچیلرنی کورر ایسه «مرحبا ! حکمت چیشمه‌لری! قارانغولق‌شمعلری ! ایسکی کیوملی یاڭا کوڭلیلر ! هر قبیله‌نڭ چاچکه‌لری !!...» دیور ایمش. حضرت علی (رضی الله عنه) علم نڭ مرتبه‌سی‌الوغ ایدکی اشبوندن معلومدر؛ هرکمده کوبمی آزمی علم دعواسی اوله‌در، علمی‌باردیگاندن‌شادلنه‌در نادان‌دیگاننی‌ایشدرگه‌رضااولمایدردیمشدر.

امام شعبی حضرتلری: همداندن بر فقیر کشی اولدیغم حالده حجاج حضورینه کردم، علمم سببندن، بای هم سید اولدیغم حالده حضوریندن چقدم، دیمشدر. چونکه علمده کامل ایدکنی بیلگان صوڭ حجاج کوب وظیفه‌لر تعیین ایتمشدر.

علملی کیمسه وفات اولدیغی حالده اسمی همیشه قاله‌در، عالملر قبرده یاتسه‌لرده ترکلردر: اما نادانلر یر اوستنده یورسه‌لرده اولکلردر. علملك تقوالقغه سبب، تقوالق دنیا و آخرتده بختلو اولمقغه سببدر. علملك: انسان ایچون مبارك بر زینتدر، وهر بر فضیلتنڭ گوزلیدر. علم، هر آورلقدن قوتولورغه سببچیدر. علملك بتمای طورغان خزینه‌در. علم دنیا صوقرلغندن، آخرت عذابندن خلاص‌قیلوچی‌نوردر. علم آولاقده‌ایبداش، غربتده سرداش، دوستلر حضورنده زینت، دشمنلرغه قارشو اوتکن قورالدر.

علم تحصیل‌ایتکان کیمسه‌نڭ مقصودلری، اوزینه قارشو کلوب کوتمکده اولور. علم، الوغ منصبدر که، اوشبو منصب میسر اولغان صوڭ، انساننڭ باشقه منصبغه احتیاجی اولماز،

Из фондов Российской национальной библиотеки

علمی اولغان کشیگه الوغ وکچوك ایشکلر جمله‌سی اچق اولور. علم ایله شریعت حکملری بیلنور، الله تعالی گه اطاعت هم عبادت قیلنور. علم ایله حلال هم حرام بیلنور، انسانلرنگ قیمتلری آرتور.

اوشبونگ ایچون علمنی اخلاص ومحبت ایله ایستمك تیوشلی اولور. لکن علمنی تحصیل ایدوچیلر ایچون بر قدر وظیفه‌لر واردرکه، رعایه‌سی لازمدر. یولنچه یورلمادکنده مقصودغه یتشمك مشکل اولدیغی کبی، وظیفه‌لرنی رعایه ایدلنماز ایسه علم تحصیل ایتمك مشکل اولور، یا که تحصیل ایدلمی قالور. مذکور وظیفه‌لر حقنده، بز اوشبو رساله‌ده هم بحث ایده‌چکمز.

برنچی وظیفه

(درس واوقو ترتیبی)

علم اوقومقده اوزینگ ترتیبی ایله اوقومق تیوشلیدر. یعنی کرکلردن مقدم بیك کرکلرنی، وکرکمازلردن الك کرکلرنی اوگرنورگه کرك اوله‌در. بیك کرکلر ایسه فرضلر، آندن صوگ واجبلر، وآندن صوگ سنتلردر.

فرضلردن، اوزینگ باشینه الك کلگانلرنی یاکه الك کیله‌چکلرنی (بو ایسه فرض عین اولور) بیلوب حاضرلنوب طورمق تیوشلی اولور. مثلا بالغ اولدیسه بنده گه ایمان واعتقاد وآندن صوگ نماز وطهارت هم غسل علملرینی بیلمك فرضدر، اگرده شهر رمضان یتسه روزه علمینی، اوشنداق بای اولسه زکات هم حج علملرینی بیلمك فرض اولور،

سودا ایله شغللنورگه کرشسه اول وقتده سودانگ شریعت قاشنده اولغان حکملرینی بیلمك کرکدر. اوشنداق باشقه برار کسب ایله شغللنسه، شول نرسه‌نگ هم شریعتچه اولغان علملرینی استمك تیوشلی اولور.

امام محمد بن حسن (رحمه الله تعالی) حضرتلری، « زهدلك طوغروسنده کتاب تصنیف أیتسه‌گچی!.» دیدکلرینه قارشو «سودا حقنده شریعت حکملرینی بیان ایدوب کتاب تصنیف ایتدم »دیه جواب ویرمشدر.

وبو جوابیله ، زهدلك ، تقوالق معـاملهلرده شریعت بیورغـانچه اولمقدن باشقه نرسه دگل ، ایدکنی بیلدرمشدر.

اوشنداق بالغ اولغان کیمسهلرنڭ جملهسینه اخلاق علمینی بیلمك لازمدر ، مثلا توکل، توبه، صبر، رضا ، خوف، رجا، تواضع، عفت هم بونلرنڭ ضدلرینی بیلمك تیوشلیدر. چونکه بونرسهلر ایله (فرض عین اولدیغی سببلی) عمل ایتمك بندهاوستنده بورچدر. اگرده علملری بیلنماز ایسه اول قتده بونلر ایله عمل قیلمق ممکن اولماز.

فرض کفایهلرنی اوگرنمك هم فرض کفایهدر. بعض وقتلرده، بعض کیمسهلرگه گنه کرکلی اولغان شیلر، مثلا جنازه نمازلری کبی فرض کفایهدر. لکن شهرده یاکه قریهده بوکبی فرض کفایهلرنی بیلوچی ویاکه قیلوچی اولماز ایسه، اول چاغنده فرض عین گه ایلانوب، شول اورنده اولوب، واقعهنی بیلگان کیمسهلر، جملهسی گناهلی اولورلر. اوشبو سببدن فرض عینلرنی اوگرانگان صوڭنـده کیچکمای، فرض کفایهلرنی بیلمك هم تیوشلی اولور.

اوزینڭ سلامتلکینی صـاقلامق (حفظ صحت) روشلرینی وعملرینی اوگرنمك مستحبدر، لکن بعض عالملر، بونی هم فرض کفایه دیمشلر. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) نڭ دوا استعمـال ایتدکی معلومدر (۱).

الحاصل علم بیك کوب ، اما عمر بیك قسقه وآز اولغانلغی ایچون بیك کرکلر صوڭنده کرکلرنی تحصیل ایتلمك، ممکن قدر یولنچهغنه یوررگه تیوشلی اولهدر. مثلا فرض عین اولغان اعتقادات علمی سلف اصولنچه اوقولغانده صبی بالالر، عمرلرنده مکتب ومدرسه کورمگان عواملر وخاتون قزلر آڭلارلق درجهده یگلدر.

اوشنداق اصحاب کرام وسلفلر عادتینه قاراغانده اعتقادلرنڭ دلیللری ایله بیلمك مشکل دگلدر. چونکه بونلر قاشنده اعتقادلرنڭ دلیلی قرآن

۱) صحیح البخاری کتاب الطب.

Из фондов Российской национальной библиотеки

ایله حدیث اولوب، شونلردن اوتمازلر ایدی. حالبوکه قرآن وسنتده اولغان اعتقادات دلیللری بیك آچق. آزغنه اولسه‌ده صرف ونحو بیلگان شاگردلر(۱) آکلارلق درجه‌ده یکلدر.

اعتقاداتنی بیلگان صوک رسول اکرم وصحابه‌لردن میراث اولوب قالغان. باشقه علملر تحصیل ایدلنور. خصوصا رسول الله (صلی‌الله علیه وسلم) نک سیرنی (طوغانندن باشلاب اولگان کونینه قدر اولغان احوالینی، نسل ونسبلرینی، خلیفه‌لرینی واسلام حقنده اولغان خدمتلرینی) اوقومق تیوشلیدر. بو علم ایسه بردن اسلام محبتینی اورناشدرغان ایچون وایکنچی‌دن شاگردلرنک ذهنلرینی آچوب نورلاندردیغی ایچون، محض فائده‌در. سیر علمی بیلگان کیمسه کوکلنده، اوزی هیچ سیزمازدن رسول اکرم پیغمبرمزنک، الله تعالی نک حق رسولی ایدکی تمام هم محکم اورناشور. بوندن صوک، اوزینک باشقه، دین کرکلرینی، آندن صوک دنیا کرکلرینی (مثلا حساب، جغرافیا کبی) جمله‌سینی، وقت وزمانی ایله اوقور، اوگرنور.

ایکنچی وظیفه (نیت)

علم‌تحصیل ایتمکده اولغان کشی‌نیتنی درستلمك ویا که درستلرگه طرشمق‌تیوشلیدر. نیت، کوکل ایچنده اولغان فکر (اوی) دیمکدر.

علم یولنده یورگان، درس خانه‌لرگه کرگان شاگرد ایچون اوشبو نیتنی درستلمك، الوغ بختدن اولور. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) «عمللرنک ثوابلری، نیت برابرینه یعنی نیتکه کوره اولور» دیمشدر. ودخی «کوب عمل اولور، دنیا عملی صورتنده کورلسه‌ده، ایزگو نیت سببندن آخرت عملندن حساب

---

۱) درست ترجمه‌لری ایله مکتب شاگردلری وابتدائی صبیلر هم بیلورلکدر.

ایدلنور، وکوب عمل اولور، آخرت عملی صورتنده کورلسه‌ده بوزق نیت سببندن دنیا عملندن حساب ایدلنور» بیورمشدر.

نیتلری درست کیمسه‌لرنک عمل دفترلری، کوب عبادت والوغ عمللری ایله طولی اولور.

اوشبو سبب ایچون اوقومقم وعلم تحصیل ایتمکم ایله طشم ایچم نورلانسون ایدی، برقدر اولسه‌ده نادانلغم کیموسه ایدی، اوشنداق باشقه‌لرغه خصوصا قوم وقبیله‌مه واسلام قارنداشلرمه اوگرتسه‌م ایدی، رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) نک مبارك یولینه وشریعتینه خدمت ایتسه‌م ایدی، الله تعالی حضرتی ویرگان عقل وسلامتلك نعمتلرینه علمم سببلی شکر ایده بلسه‌م ایدی، الله تعالی حضرتی رضا اولوردای اعتقاد وعمللر اوزرنده دنیادن اوتوب، افندمز رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم نک شفاعتینه لایق اولسه‌م ایدی، دیه نیت ایتمك (چن کوکلدن فکرلمك) هربر شاگرد ایچون تیوشلی اولور. بونک حاصلی ایسه، الله تعالی حضرتینک رضالقنی تابسام ایدی دیمکگه قایتور.

چونکه الله تعالی نک رضالقی نیت ایدلمگان علم، فائده‌سز علمدر. فائده‌سز علم ایسه ضائع برنرسه‌در. رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) فائده‌سز علمدن کوب مرتبه صغنمشدر.

علمم سببلی الوغ وحرمتلی کشی اولوب‌ده، خلق آراسنده قدرم بلند اولسون، سوزم‌ده یورسون، وشول سببلی دین یولنده خدمت ایتسه‌م ایدی، دیه نیت ایتمك هم درست دیمشلر.

علم تحصیل ایتمکدن اصل مقصود ایسه، بیلوب عمل ایتمکدر. عمل قیلورغه سبب اولمغان علم ایله، فائده آلورغه ممکن اولمغان خزینه ایکسی بردرجه‌ده‌در. حتی که عملسز علم، الله تعالی حضورنده بنده‌نک اوز ضررینه دلیل اولور دیمشلر.

لکن نیتنی درستلای آلمایمن دیه، علم یولندن چقمق وتحصیلدن توقتاماق درست دگلدر. بلکه اوقومق، کرك نیت درست اولسون، کرك درست اولماسون، مطلقا تیوشلیدر. اگرده «حاضرده نیتنی درستلای

Из фондов Российской национальной библиотеки

آلمادم ایسه‌ده، بلکه کیله‌چکده الله تعالی حضرتینک مرحمتی اولور، درستلرم دیگان فکر، کوڭلنه توشه باشلار ایسه، عین نیت درستلمك اولور.

خبرلرده «بر کیمسه گرچه بوزق نیت ایله علم تحصیل ایتکان اولسه‌ده، بر حاصل اولغان صوڭ، بو کیمسه‌نک نیتینی، علم اوزی درستلر» دیگان سوز کلمشدر. الوغ عالملرنک بریسی اولغان مجاهد حضرتلری „علم استگان وقتمزده، ایتورلك یخشی نیتمز یوق ایدی، الله تعالی حضرتلری صوڭدن نیت درستلمکنی میسر ایتدی“ دیمشدر.

اوشنداق سفیان ثوری حضرتلری „ علمنی الله تعالی‌دن باشقه ایچون تحصیل ایتکان ایدك، لکن علم بزنی بو نیتمزده قویمادی، بلکه بن الله تعالی‌دن باشقه ایچون اولورغه رضا اولمایمن، دیه بزنی اوزینه ایارتدی (نیت درستلندی‌دیمکنی اراده قیله‌در) . . . “ دیمشدر.

بو کبی اشلر، اوّلگی‌زمان کشیلرینه، یا که‌بیك آز کیمسه‌لرگه گنه اولسه اولور، دیه اوز اوزینی کیمستورگه دلیل یوقدر بلکه‌اوّلگی زمانده‌اولغان کبی‌حاضرگی‌زمانده‌هم‌اولور. الك حالمزده نیتمز بوزق ایدی‌ده صوڭره درستلندی دیوچیلر آز اولسه‌ده سویلمگانلری یا که سویلسه‌لرده، سوزلری بزگه‌یتشمای‌قالغانلری بلکه صانسز کوبدر.

کرك اوّل زمانده اولسون، کرك صوڭ زمانده اولسون الله تعالی حضرتینک رحمتندن امیدسز طورمق الوغ گناهدر. چونکه آنك رحمت ایشکلری آچق، ومرحمت قویاشلری هر اورنغه وهر کم اوستینه توشمکده‌در.

بو سوزلردن‌مقصود ایسه، تحصیل وقتنده نیت‌درستلوی‌ایچون اجتهاد ایتمك، ناگاه درستلنمس ایسه قاچان اولسه‌ده بر درستلونی‌امید ایدوب همیشه غیرت ومحبت ایله اوقومق، اوگرنمك تیوش ایدکنی بلدرمکدر. بوزق نیت ایله نادانلقنی قارشی قویار ایساك، نادانلقنك ضرری کوب مرتبه‌لر ایله آرتق وکوچلی، ایدکی ظاهر اولور. عقللی کیمسه‌لر: ایکی ضرر اوچرار ایسه، ییکلرگینی اختیار ایدرگه تیوشلی اولور، دیمشلر.

اوچونچی وظیفه

(استاذ اختیار ایتمك)

شاگردلر ایچون استاذ اختیار ایتکان وقتده، تقوی (دیندار) یاشلیرك، کورکام خلقلی، پاك نسللی، یومشق سوزلی، صبرلی، تیران علملی، مرحمتلی، طمعسز، شفقتلی استاذنی تابارغه طرشرغه تیوشلی، اگرده بوکبی کیمسه تابولماز ایسه، تابولغان مقداری هم یاراب طورر. کشینک اوزندن مقدم استاذینی صورارلر واستاذینه قاراب هم معامله قیلورلر.

ابو حنیفه (رحمه الله تعالی) حضرتلری کوب فکر (اوی) صوکنده، استاذلق ایچون حماد حضرتلرینی اختیار ایتمشدر. حمادنک علمی کوب ایدی اوزی حلیم، وقارلی هم صبرلی کشی ایدی. شونک ایچون استاذ ایدوب حضورنده دایمچیلق قیلدم ده علمدن هم اولوشمنی الدم، دیمشدر.

بو قارده دیدکمز روشچه کامل استاذغه طوغری کلمك میسر اولور ایسه آنی حرمتلی طوتمق وهر اشده آنکا کیکاش قیلوب وانک اختیارینه قاراب معامله قیلمق تیوشلی اولور، خصوصا درس وکتابلرنی اختیار ایتمك ده، آنک فکرنچه اولمق لازمدر. آنک ایچون تجربه اهلی اولغان استاذلر، هر علمنک لایقی اولغان شاگردنی وهر شاگرد ایچون موافق اولغان علمنی بیلورلر. محمدبن اسمعیل البخاری حضرتلری علم تحصیل ایدر ایچون محمد بن حسن (رحمه الله تعالی) حضورینه کلوب نماز مسئله سینی تکرار قیلورغه باشلادیغنده سنک طبیعتک، حدیث علمینه موافق کورله در دیه حدیث عالملری حضورینه یبارمشدر. اوشبو سبب ایچون امام بخاری حضرتلری، حدیث علمنده، برنچی مرتبه ده کامل امام اولمشدر.

عالملرنک جمله سنی ده حرمتلو طوتمق لازم ایسه ده، استاذنک حقی دخی باشقه لردن آرتقدر. شونک ایچون استاذنی عزتلاو بیلمك وحرمتنی

کامل صاقلامق تیوشلیدر. حضرت علی (رضی‌الله‌عنه) «بن، علم اوگرتکان کشینک قولیدر من. ایسترسه بنی صاتسون، ایسترسه خدمت ایتدرسون، ایسترسه آزاد ایتسون!» دیمشدر.

آتا ایله آنا، مشقت یورتی اولغان بودنیاغه کیلورگه سببچی اولدقلری حالده استاذ سعادت یورطی اولغان اوجماخغه واررغه سبب اولمقده‌در. اوشبو حکمت ایچون استاذ حقی آتا ایله آناحقندن آرتق هم‌مقدم دیمشلردر.

استاذ ایچون یاشرون واشکاره‌ده دعا ایتمك تیوشلیدر. ابوحنیفه (رحمه‌الله تعالی) حضرتلری «حماد وفات اولغاندن بوکونگه قدر، اوقوغان نمازلرم صوکنده حماد ایچون، آتام ایله آنام ایچون، اوزمدن اوقوغان شاگردلرم ایچون، دعا قیلمای قالمادم» دیمشدر.

شاگرد اولغان کیمسه، استاذینک غیبتینی سویلاماز، کشی سویلر ایسه رضا اولماز، برچیت که کیدر، ضرورت اولمغانده آلدندن یورماز، اورنینه اوطورماز، اذنندن باشقه حضورنده سویلاشماز، عرف وعادتلرگه خلاف روشده ایشکلرینی تارتماز، آچوندن قورقور، گناه اولمغان اشلرده قوشقانینی یرینه کتورر، بالالرینی وجمله یاقین دوستلرینی حرمتلر والوغلار. ابوحنیفه (رحمه‌الله‌تعالی) حضرتلری «حمادنی حرمتلدیکم سببندن آنک خانه‌سی (یورتی) طرفینه آیاقلرمنی اوزاتمادم» دیمشدر.

شاگرد اولغان کیمسه، ممکن اولغان صورتده استاذینک خدمتینی ایدر. قاضی فخرالدین حضرتلری، الوغ عالملرنک برسی ایدی، کندیسنی شول زمانک سلطانی هم‌حرمت قیلور ایدی. اوشبو درجه‌لرنی استاذمنی حرمت ایدوب، تابدم، استاذم ابوزیدالدبوسینک آشینی پشره‌در ایدم وباشقه خدمتلرینی هم‌قیله‌در ایدم» دیمشدر. بخاراده الوغ عالملردن برسی مسجدده شاگردلرینه درس ویردکنده بعض ساعتده آیاق اوزرینه طورر ایمش شاگردلری طرفندن بوحالگه تعجب ایدلدکنی بلوب «استاذمنک صبی بالاسی، اوزینک ایداشلریله اوینابیوردکنده گاه‌وقتده مسجدیانینه کیله‌لر، شول بالانی کوردکمده

Из фондов Российской национальной библиотеки

استاذمنی الوغلاب آیاق اوزرینه طورام» دیه سببینی بیان ایتمشدر.

سدیدالدین الشیرازی، اسملو بر عالم ذات؛ اوغلم علم اهلی اولسه ایدی دیگان کیمسه، علم وفضل اهللرینه حرمت ایتسون؛ غریب ومسافرلرگه شفقت و مرحمت کوسترسون؛ بوکبی کیمسه‌نك اوغلی عالم اولور. اگرده اوغلی عالم اولماز ایسه اوغلینك اوغلی عالم اولور، دیمشدر.

حضرت عبدالله بن عباس (رضی الله عنهما) عالم صحابه‌لردن برسی اولدیغی حالده، زید بن ثابت حضرتلرینك آتینك تزگینی طوتوب طورر ایمش. همده «رسول اکرم، الوغلرمزغه بوروشده خدمت کوستررگه بیورر ایدی»، دیمشدر.

بیلمگان شیلرنی (دین اسلامده کرکلو اولغانلرنی)، اوگرتوچی کیمسه، ایستر الوغ، ایستر کچکنه اولسون؛ ایستر فقیر، ایستر بای، اولسون اوگرنمك تیوشلیدر. بو خصوصده عارلنمك درست اولماز. لکن استاذ قیلور ایچون یوقارده دیدکمزچه صاف کوكللی ریاسز، دعواسز، تحمللی، تقوا کیمسه‌نی تابارغه طرشمق تیوشلیدر.

بخاراغه اوقور ایچون وارمقده اولغان بر شاگرد، سمرقند شهرنده بر حکیم حضورینه کروب، اوزینك مقصودی حقنده مشورت (کیگاش) ایتمشدر. حکیم ایسه بوشاگردکه:« بخاراغه وارغان ساعت ایله درس باشلامقنك موافق اولماز؛ چونکه تیزلکده بر کیمسه‌نی استاذ ایتساك، احتمالکه اول کیمسه‌نك خلقی وفعلی سکا اوشامازده، آنی قویارغه مجبور اولورسك، استاذ اولغان کیمسه‌نی ایسه تاشلامق کوب وقتده علمدن الوشسز قالورغه سبب اوله‌در، بلکه بر ایکی آی مقداری طوروب، فکر وعقل اهللرینه مشورت ایدوب، شونك صوكنده استاذنی اختیار ایدوك بیك مناسب اولور» دیه گوزل کیگاش ویرمشدر.

عقللی کیمسه‌لر «طبیبکنی رنجتور ایساك شفا تابا آلمازسك، استاذكنی رنجتور ایسه‌ك، نادان قالورسك»، دیمشلر.

ИЗ ФОНДОВ РОССИЙСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ

دورتنچی وظیفه

(شریك اختیار ایتمك)

شاگردلر ایچون، سبقلرنده اجتهادلی، گوزل خلقی، بیلگانی ایله عمل ایدوچی، ادب وانصافلی، شریکلرنی اختیار ایدوب، یالقاو. کوب سویلاوچی، کشی آراسینی بوزوچی، یمان اشلرگه اوگرتوچی، کشیدن کولوچی کبی بوزق خلقلی شریکلردن بیك یراق اولورغه تیوشلی، شاگردلرنك آلغه وارمقلرنده یاکه آرتده قالمقلرنده، شریکلرنك الوغ اثری وار ایدکی معلومدر.

یخشی واجتهادلی شریکلر وایبداشلرنی اختیار ایتمك، شاگردلر ایچون سبقدش وصنفدش اولمق طوغروسینه غنه خاص اولمای، بلکه هر وقتده، لازم وکرکلی بر قاعده‌در. چونکه بر کیمسه‌نك نه کبی فعلده ونه کبی خلقده ایدکینی بیلورگه قصد ایدلسه، ایك اوّل، اول کیمسه‌نك اوزینی صورمای، بلکه کیم ایله ایبداش ویولداش ایدکی تفتیش ایدلنه‌در. اگرده یولداشی یخشی اولور ایسه بو کیمسه‌نك هم یخشیلغی ایله؛ یمان اولور ایسه، بونك هم یمانلغی ایله حکم ایدلنور.

حکایت ایدلنور: برقدر خلقلر، مسافر اولوب بر شهرگه کلدکلرنده، شهر خلقینه «شهرگزنك یخشیلری کیملرده، اوصاللری کیملر ایدکنی ایکی کونده بیلوب تمام ایتدك، آنك ایچون اوز آرامزده اولغان یخشیلر ایله اوصاللر اوزمزگه معلوم ایدی. بونلرنك هربری سزنك شهرگز خلقندن دوستلر یاصادیلر، البته بزنك یخشیلرمزنك دوستلری یخشی، واوصاللرمزنك دوستلری‌ده اوزلری کبك اوصاللر اولسه کرك» دیمشلر.

ایمدی، اش بویله اولدیغنده، بن اوزم یخشی اولغانم صوك، ایبداشم یمانلغندن‌نه ضرر اولور؟!.. دیمك یا گلش وتیوشسز سوزدر.

Из фондов Российской национальной библиотеки

یمـان یولداش تیمرچی اودی مثـالنده‌در بر وقتده اوچقونی توشوب کیومگنی یاندرر.

احمق شریکلرنگ یمانلقلری قدر، یغوشلی وضررلی نرسه دنیاده یوقدر. عقللی کیمسه‌لر „احمقنگ یولداشلغینه صبر ایتکان کشی هم احمقدر“ دیمشلر. مالك بن دینار حضرتلری یاننده، بر ات وارلغنی کورگان کیمسه‌لر، بو خصوصده اوزندن صورمشلر. بونلرغه جوابنده „بو ات دگل، یمان یولداش احمق ایبداشدن یخشیراق ایبداش“ دیمشدر.

کوب سویلاوچی شریکلر هم عمر آشاوچیلر، وقت اسراف قیلوچیلردر. بولمه‌دن بولمه‌گه، کشیدن کشی‌گه یورروب سوز سویلاب یوروچیلر، مکتب وشاگردلر ایچون، کوك قضاسی، یر بلاسی اولور. بوندای شاگردلرنگ ضرری جمله علم تحصیل ایدوچیلرگه ایرشه‌در.

کوب سویلاوچیلرنی، سلفلر برده سومازلر ایدی. اعمش حضرتلری «بز شوندای قوملرنی کوردك که، آیلر ایله کورشمای طوردقلری حالده، اوچراشورلر ایدی (حالـگز نیچوك؟ یخشی) ایله سوزلری بتار ایدی، اما مال کرك اولسه، شول ساعت ایله یارم دولتلرینی بولوب ویرمکدن هیچ قورقمازلر ایدی؛ اما بو کونده اولغان قوملرنی کوره‌مز؛ بر کون طوربغنه اوچراشدقلری حالده، حتی تاوقلرینگ ایسانلکلرینه قدر صوراشه‌لر، ناگاه آرالرنده مال حاجت اولمق مسئله‌سی چقسه، بر اورلق ویررگه قوللرندن کلمایدر» دیمشدر. الله تعالی، اعمش حضرتلرینه رحمت ایتسون!! اگرده بزنگ بو زمانمزنی کورسه ایدی، نه ایتور ایدی ایکان؟..

یالقاو ایله شریك اولغان کیمسه هم اوزینگ مقصودینه ایرشودن محروم قالور. ابوبکر الخوارزمی حضرتلری «هیچ وقتده یالقاولرغه یولداش اولمه! آنگ ایچون کوب یخشی کیمسه‌لر اولور، یولداشلرینگ بوزوقلقی سببلی یمان اولورلر. احمق کشینگ احمقلقی، عقللی وفهملی کیمسه‌گه تیز اورلور (آوشور)، اودلی کومرنی کلگه صالسگ

Из фондов Российской национальной библиотеки

شول ساعت ایله سونه‌در . » معناسنده بر شعر سویلمشدر ، هیچ شبهه
یوقدر که ، دیدکلری غایت طوغریدر .

اگرده الله تعالی ، یخشی و فهملی ، هم تقوا و اطاعتلی شریکلر
وصنفداشلر نصیب ایدر ایسه ، بونی الوغ بخت دیب بیلورگه
تیوشلی . هم بوندای سبقداشلرنی استاذ ومعلملر روشنده حرمتلرگه
وخاطرلرینی صاقلارغه تیوشلی . هر بر مسلماننک حالنی رعایت ایتمك
ایله شریعت بیورسه‌ده ، بو کبی سبقداشلرنی جمله کشیدن آرتق
کوروب ، هر وقتده خیر دعا وکورکام معامله ایله اولمق لازمدر .

برنچی وظیفه

(فراغت ، تجرد == طنچلق)

علم ایچون تجرد ایتمك یعنی ممکن قدر دنیا مشقتلرندن بوشانمق
تیوشلی اوله‌در . طوغان اوسکان یرلر ، دوست خویشلر ، کوب وقتده
کوکلنی مشقتلندرگانلری ایچون ، بونلردن کیسلوب یراق اورنلرغه
کیتمك ، هم کوب قایتوب کیلوب یورمازسزلك ، فائده‌لیدر ؛ اوشبو
سبب ایچون شاگرد وقتده خاتون آلمق هم مناسب دگلدر .

بنده‌لرده ایکی کوکل اولمادیغی سببلی ، بوروشده دنیاغه
تعلقلنمق (باغلانمق) ننگ علم تحصیل ایتمك ایچون الوغ ضرری
وار ایدکی معلومدر . « اوزکنی بتونلای تابشرمای طوروب ، علم ،
سکا اوزندن بر آزنی اولسه‌ده ویرماز » دیمشلر .

کوکلنی تورلی اورنلرده یورتمك ، علم طوغروسنده اولمغان
شیلر ایله کوب مشغول اولمق ، اونودمقلقنی پیدا ایتدکی ایچون
بوندای حاللر ، شاگرد ایچون فائده‌سزدر .

علم تحصیل ایتمك ایچون یراق اورنلرغه سفر ایلمك وغربتچیلکلرنی
اختیار ایتمك سنت عمللردن دیمشلر . امام شعبی حضرتلری « بر کیمسه
مشرقدن مغربگه سفر ایتسه ، اوشبو اوزون سفرنده شریعت مسئله‌لرندن

Из фондов Российской национальной библиотеки

برگه مسئله نی بیلوب کیلسه‌ده، بو کیمسه‌نک سفری ضائع اولمش دیورگه بنم قدر تمدن کیلمایدر» دیمشدر .

آلتنچی وظیفه

اجتهاد = طرشمق

علم تحصیل ایدوچی شاگرد بیك اجتهادلی (طرشوچـــان) اولمقی لازمدر . اجتهاددن باشقه دنیا مالی ده تابولمای در ، ایمدی آخرت مالی ده‌هم دنیا مالی ده اولغان علم ، اجتهاددن باشقه نیچك تابلور ؟ . . اجتهادلی کیمسه‌لر ، مرادلرینه ایرشورلر . بیکلی ایشکلر اجتهاد ایدوچیلرگه آچلور ، دیمشلر .

ابو یوسف حضرتلری « اوغلم وفات اولدی، قبر قازوتوب جهازلاب کوموب یورسام ، ابو حنیفه نک مجلسندن قالورمن دیه قورقوب ، اوغلومنی جهازلاب کوممك خدمتینی بر کیمسه گه تابشردم ده اوزم ابو حنیفه نک درس مجلسینه کیتدم » دیمشدر .

شاگردلر ایچون ابو یوسف حضرتلرینک اوشبو غیرت و اجتهادی کوچرگچ وعبرت اولورسه یاراسه کرك .

علم تحصیل ایدر ایچون شاگرد اجتهادی ، استاذ اجتهادی آتا ویاکه تربیه ایدوچینک اجتهادی ضروردر. اوشبو اوچ اجتهاد برگه جیولسه ، بر تورلی یمش اولمای قالماز .

اجتهادلی شاگردلر ، کیچه‌لرده هم عادتدن آرتق یقو لامازلر . چونکه اوزی یقولاغان کشینک بختی ده یقولارایمش . یورغان آستونده یاتوب علم امید ایتکان کیمسه ، چاچمگان یرندن‌ایگن امید ایدوچی قبیلندن ، عمرینی صرف بوش فکر ایله اوزدرغان‌اولور. کیچه‌ده عادتچه گنه‌یقولاغان کشینک کوندزده ، کوکلی خوش وهر اشنده راحت ایله اولور . « بو علمنی نیچوك حاصل ایتدگ ؟ » دیه صوروچیلرغه ، الوغ حکیملردن برسی « کیچه‌لرده یاندروب بتورگان مایلرم ؛ ایچکان صولرمدن آرتق اولدی » دیه جواب ویرمشدر .

اجتهاد دیمك ، شاگرد اوزینڭ عقل وفکرینه، اوشنداق تن واعضالرینه ضرر کیتورماز صورتده یخشیغنه نظام ایله طرشمق دیمکدر . بو تقدیرجه اوزینی خسته ایدر روش‌ایله اوقومق، اجتهاد دگل بلکه اوزینی خراب ایتمك وعدالتسزلك اولور. حالبوکه بزنڭ اسلام شریعتی، هروقتده عدالت‌ده اولمق ایله بیورمشدر .

رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری «بو اسلام دینی ، محکم اولغان بر دیندر، آنده عدالت اوزرنده‌حرکت ایله‌ڭز! اوزڭزگه دشمن کوسترر درجه‌گه ایرشدروب نفسڭزگه عذاب قیلمه‌ڭز ! آنڭ ایچون آرغان (عاجز قالغان) حالنده یوررگه استگان کشی مقصودینه یته آلماز . آتلانغان آتینی ده سلامت قالدرماز» دیمشدر ، وایکنچی بر حدیث شریفده « نفسڭ آتڭدر . آڭا هروقتده شفقتلی‌اول!» دیمشدر . رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) نڭ اوشبو سوزلری هروقتده‌قاعده واولچاو اولورغه‌تیوشلیدر بلکه اجتهاد دیمك‌یوقاروده‌دیدکمزجه‌نظام‌ایله‌تحصیل ایتمك ، تکرار، فهم، سؤال، استفاده، شکر ایتمك‌دیمك اولور .

کوڭلنده یخشی اورناشوب قالسون ایچون ، درسلرنی قات، قات (تکرار) اوقومق هم تیوشلی اوله‌در . مقدم زمان عالملری درسلرنی تکرار ایتدرمك حقنده بیك اعتبارلی اولورلر ایدی. حتی‌که بوکونگی سبقنی تکرار ایتدرمك ایله قالمای ، اوتکان کون سبقلرینی هم بر قاعده بوینچه تکرار قیلدررلر ایدی . زرنوجی حضرتلری « اوتکان سبقنی بیش مرتبه ، آندن اوّلگیسنی دورت مرتبه ، آندن اوّلگیسنی ایکی مرتبه ، آندن اوّلگیسنی بر مرتبه تکرار ایتمکنی عادت قیلورغه تیوش » دیمشدر .

سبقلر ،نه‌قدر تکرار ایدلسه ده‌فهم اولنماز ایسه فائده‌سز قالور ؛ شول سببدن، درسلرنی‌فهملرگه‌طرشمق‌تیوشلیدر . آز درس، فهم‌ایله کوب‌اولور ،بوکونگی‌درس‌یخشی‌فهم‌ایدلنور ایسه‌ایرته‌گی درسلردن

کوب نرسه‌لر، اوز اوزلگندن بیلنور اوّلگی عالملر «ایکی حرفنی حفظ ایتمك (یادغه آلمق) ایکی یوك کتابنی ایشتمکدن یخشیراق، اما ایکی حرفنی فهم ایتمك ایکی یوك کتابنی حفظ ایتمکدن فائده‌لیراق» دیورلر ایمش، اوشبونِنگ ایچون اوزینه ویرلگان سبقنی تکرار ایتمك وفهملب قویمق برنچی درجه ده لازم اش اولور.

بیلمگان ویا که شبهه‌سی قالغان اورنلری اولسه، استاذ ومعلملردن خواجه وخلفه لردن، یاکه اوزینِنگ شریك وصنفداشلرندن وباشقه بیلوچیلردن صوروب (سؤال ایدوب) آنگلاتمق تیوشلی اولور. بویله ایتمك علمنِنگ اورناشوب محکم اولوب قالوینه سبب ایدکی تجربه ایله معلوم اولمشدر. اوشنداق اوزی بیلگانلرنی ایکنچی بر بیلمگانلرگه اوگرتمك، آراده هیچ بر بیلمگانلری اولمادیغی حالده‌دخی برگه برگه جیلشوب تکرار ایتمك، سویله‌شمك (مذاکره ایتمك) بیك فائده‌لی اشدر.

صورغانلردن یاشرمك، صورمقدن عارلنمك، شاگردلر ایچون الوغ عیبدر «بو علمنی نیچك تابدگ؟» دیه صوروچیلرغه، ابو یوسف حضرتلری «قزغانمادم اوگرتدم، عارلنمادم صوردم» دیمشدر. اوشنداق بوروشده صوروچیلرغه، ابن عباس (رضی الله عنه) حضرتلری «کوب صوروچی تیل، کوب فهم ایدوچی کوگل ایله تابدم» دیه جواب ویرمشدر. امام خلیل حضرتلری هم «علملك بیکلی اولغان خزینه، آنِنگ آچقچی ایسه صورمقدر» دیمشدر.

لکن مذاکره دیمك، باقه‌لر مثالنده شاولاشمق، ایشاکلر روشنده آقرشمق، ایسرکلر قبیلندن جراحتلی سوزلر سویلشمك، قوللرنی بوتامقدن عبارت دگلدر. عقالی کیمسه بوندای حاللرگه هیچ بر وقتده تنزل ایتماز. بلکه مذاکره دیه، غایتده ادب وتربیه اوزرنده هرکیم اوزینِنگ کوگلنده اولغان فکرنی ایرکنله‌ب، آچیق ایدوب، سویلمك‌گه، برکیمسه سویلگان وقتده هیچ کم قاتشمای قرآن شریفدگلار روشنده دگلاب طورمقغه، صوگندن آرادن برکوب بلوچیسی جمله کشینِنگ سوزلرینی

Из фондов Российской Национальной библиотеки

جیوب ارادن ، درست وطوغریسنی تابمقغه ایتولنه‌در . بونده ایسه نه شاولارغه حاجت‌وار ،ونه قچقررغه‌یول بار!...اگرده مجلسدن بونـگ کبی ادبسزلك ظاهر اولور ایسه ، اول مجلسدن یراق طورمق لازم اولور . چونکه بوکبی مجلسنـگ صوگی دشمنلقدن باشقه نرسه اولماز .

بیلگان نرسه‌لر ایچون ، کوتارلمای (تکبرلنمای) : بلکه الله تعالی حضرتینـگ رحمتی سببلی نصیب اولدی، دیه بیلورگه، وطاقت یتکانچه الله تعالی حضرتینه شکر قیلورغه تیوشلی اولور . ابوحنیفه حضرتلری « نیندای گنه نرسه بیلدم ایسه ، شادلانوب، الله تعالی گه حمد وثنا قیلور ایدم، شونـگ برکاتنده بوعلمنی تابدم»دیور ایمش.

شاگردلرنـگ الله‌تعالی‌حضرتینه کوب شکرایدوچان اولمقلری، اوشنداق تحصیل ایتکان علملرندن اوزلری هم قوم وملتلری ایچون فائده اولسون دیه دعاغه عادت ایتمکلری ، آلغان علملرینـگ فائده‌لو اوله‌چغینه بر سونچلی علامت اولور .

علملکنـگ یخشی صاقلانوی ایچون ، هر وقتده یانده کتابلر ودفترلر حاضر اولورغه‌حاجتلی‌اولور . شونـگ‌ایچون اجتهادلی شاگردلر ، نیچوك اولسه‌ده ، اوز کتابلرندن اوقورغه واوقوغان کتابلرینی اوزملکلرنده بولندررغه غیرت قیلورلر . کشی کتابندن اوقومق بیك مناسب دگلدر . کتاب جیمق، اوزی اوقوغان کتابلرنی یخشی صاقلامق علمگه محبتلی اولمقغه دلیلدر . امام محمد حضرتلری اوّل‌حالنده‌الوغ‌بایلردن‌بر‌سی‌ایدی،اوچیوزجان‌وکیل‌هم‌خادملری گنه اولنور ایدی.اوشبوزور بایلغنی‌علم‌یولنده‌صرف‌ایدوب‌تمام‌ایتمشدر.

اوشنداق‌اجتهادلی‌شاگردلر ،هروقتده وهرکیمدن آز آز اولسه‌ده استفاده‌ایتمك آرزوسنده‌اولنورلر .تامچی‌تامچی‌کول اولور ،دیدکلرینه موافق آزلاب‌جیولغان‌علم،صوگراق،کوب‌اولور . ابوحنیفه‌حضرتلری حمادحضورینه‌فقه‌اوقورغه‌واردیغنده‌استاذی‌اولغان‌حضرة‌حماد«هرکون اوچ مسئله‌نی بیلور ایسه‌گ یارار آندن آرتدرمه!» دیه‌بیورمش‌ایمش.

استاذی امر ایتکانچه هرکون اوچ گنه مسئله بیلوب، آخرنده‌ابوحنیفه حضرتلری، زمانه‌سنده‌برنچی‌عالملردن‌اولمشدر. آزاولسون‌ده بیلسون دیورلر. «قزویورگان آرر، آقرون‌یورگان‌وارر» مشهور برسوزدر.

علم وفضل اهلی ایله تانشمق، وآنلرنک مجلسلرنده اولمق، الوغ غنیمتدر. سلفلردن برمعتبرذات «کوب عالملرنی کورگان ایدم، لکن استفاده ایدرگه عقلم یتمدی» دیه قایغروب سویلر ایمش.

ودخی بوکونده بیلورگه تیوشلی سبقنی ایرته‌گه قالدرماسسزلق تحصیلنک الوغ شرطلرندن برسیدر. چونکه هرکون ایچون اوزینه خاص درس وشغل اولور. بوکون شغلی ایرته‌گه قالور ایسه، اش کوب‌جیلوب‌ذهن‌تارالورغه سبب‌اولور، اولکی زمانشا گردلری بوکوننک درسلرینی ایرته‌گه قالدرمقنی هیچ درست کورمازلر، بلکه ممکن اولور ایسه ایرته‌گی‌کون درسلرینی بوکون بیلورکه طرشورلر ایدی.

یدنچی وظیفه

(علمنی حرمتلو طوتمق)

علم‌تحصیل ایدوچی شاگرد، علم‌گه بیك محبت قویار، هم آنك بیك‌حرمتلو برکمال‌ایدکینی آڭلار، شونڭ ایچون کوچی‌یتکان‌قدرنچه حرمتلی ایدوب طوتار. «برسوزنی بیکنچی مرتبه ایشدونده اولگی‌مرتبه ایشدوی کبی‌رغبت‌واخلاص‌ایله‌دڭلامغان کشی علم‌اهلی‌دگلدر» دیمشلر.

مالك بن انس حضرتلری، درس وقتلرنده، علمنی الوغلامق‌نیتیله طهارت آلور، صقالینی تارار، اورنده تزلنوب اوطرر وصوڭره درس باشلار ایدی. رسول اکرم افندمز (صلی‌الله علیه وسلم) حرمتی صاقلاب داوشنی آرتق کوتارماز وهیچ کیمدن آرتق‌کوتارتمازایدی. اوشبونڭ ایچون شاگردلرنڭ، خصوصا درس‌وقتلرنده، کتاب‌وکاغد

طوتقان زمانلرنده طهارت ایله اولمق باش، قول، کیوم صالوم صاف هم پاك اولورغه تیوشلیدر.

استاذ و معلملرنی، کیم اولسه‌ده اولسون، علم اهلینی واوزندن کوب بیلوچیلرنی الوغلامق، قرآن شریف وشریعت کتابلرینی، کاغدلرینی حرمتلمك، علمنی حرمتلمکدندر. شمس الائمة الحلوانی حضرتلری «بو علمنی، کتابنی حرمت ایدوم سببلی تابدم؛ هیچ بر وقتده طهارتسز قولیمه کاغد طوتمادم» دیمشدر. شمس الائمة السرخسی، ایچی کیتدکی بر کیچه‌ده، درس ایله مشغول اولوب اون یدی مرتبه طهارت آلمشدر.

شریعت کتابلری حرمتلو اولغانی ایچون، ضرورت یوق حالده، آنك اوستینه باشقه نرسه‌لر قویمق، هم آنك طرفینه آیاق صوزمق، تفسیر، حدیث کبی مبارك کتابلر اوستینه باشقه‌لرنی قویمق، لحاصل عرف وعادتده، ادبسزلك کورلگان نرسه‌لرنی قیلمق الوغ عیب حساب ایدلنور.

سکزنچی وظیفه

(همت وغیرت)

قوشلر، قنات ایله اوچدقلری حالده، انسانلر همت ایله اوچارلر. همتسز کیمسه‌لر کوزینه، کچکنه نرسه‌لر اولوغ اولوب کورندکده، همتلی کیمسه‌لرگه، بیك الوغ اشلرده کچکنه کورلور. «ایرلرنك اهمتیطاولرنی قوبارر» دیمشلر.

علم یولی، برمبارك یولدر، لکن بیك مشقتلی و آوردر، شویله اولسه‌ده اوچی سعادت، صوڭی کمالتگه باروب توقتامقده‌در. شونك ایچون، بو یولغه کرگان شاگردلرده همت ایله شادلق، اجتهاد ایله غیرت، کوچلی ومحکم اولنورغه تیوشلیدر. علم‌لذتی قدرلذت، هیچ کیمده وهیچ اورنده وهیچ وقتده اولنماز، علم یولنده اولغان‌محنتلر، هرنه‌قدر کوچلی اولسه‌ده، بهادر عسکر مثالنده کوکرك ایله‌قارشو طورغان شاگردلرنك همتلرینه مقاومت قیله آلماز. مغلوب اولور،

امام محمد حضرتلری ، کیچه‌لرده طرشوب ، مسئله بیلگان صوڭ «پادشاه بالالری، بو لذتدن محروملردر ! . . . » دیور ایدی. ابو یوسف حضرتلرینڭ بیك راحت ولذت ایله علم تکرار ایتکانینی کورگان بریاقینی ، اوزینڭ ایداشلرینه « علم یولنده دنیاسینی اونوتدی ! حالبوکه بن یخشی بیلامن بیش کوندن بیرلو قارنی آچ ! . . . » دیمشدر. همت بویله اولور ، غیرت بویله اولور . . .

آتا آنا ، طوغان اوسکان اورنلرنی قارنداش قبیله‌لرنی ، قالدروب یراق اورنلرغه کیدوب تحصیل ایتمك ، مکتب ومدرسه نظاملرینه وباشقه محنت وآورلقلرغه صبر قیلمق، نفس‌مرادلرندن‌اوز اوزینی صاقلاب طوتمق، جمله‌سی « همت » در.

بر شاگردده همت واجتهاد جیولور ایسه، آنڭ تحصیل علم ایدوینه بتون دنیا طرشسه‌ده مانع اوله آلماز، همت ایله اجتهادنی عادت ایتکان شاگردنڭ ، کیله‌چك کونده الوغ بر ذات اوله‌چغنده هیچ شبهه ایتمه‌گز ! . . . .

علم تحصیلنه مانع اولغان نرسه فقیرلك دگل همتسزلکدر. همتی اولغان شاگردلر ایچون بوکونگه قدر، فقیرلك مانع اولمامشدر. بوندن صوڭ هم اولماز.

دنیانڭ اڭ مشهور ذاتلری ، واڭ بیوك عالملری، فقیرلك عالمندن قالقوب چقمشلردر. ابو حنیفه حضرتلری ، اوزینڭ شاگردی ابو یوسف‌غه « زیرك دگل ایدڭ ، لکن اجتهاد وهمتڭ سبیلی بو درجه‌گه ایرشدڭ » دیمشدر.

ای عزتلو شاگردلر ! ! . . « اوقوغانمز یارار. نه‌قدر طرشساقده آرتق کشی‌اولورغه قدرتمز یتماز »دیمك کبی زبون فکرده اولمه‌گز ! بلکه بلند طبیعتلی، اوتکن همتلی اولوگز ! غیرت اولغان صوڭ، آرتق وزور عالم اولمقدن هیچ مانع یوقدر. الله تعالی‌نڭ سر وحکمتلرینه عقللر ایرشماز، مرحمتی هم شونسبتلو الوغدر. بتون دنیاغه درس ویرمکده اولغان واسملری قیامتکه قدر قالغان عالملرنی ، سزنڭ

Из фондов российской национальной библиотеки

شاگردلر اراسندن دنیاغه چقارمشدر. کیله‌چکده انشاءالله تاریخ ایله آشنا اولورسز، وشول وقتده بوسوزنڭ درست ایدکینی آچق بیلورسز. رسول‌اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری «الله‌تعالی اشلرنڭ بلندلرنی یاراتادر، توبانلرینی دشمان طوتادر» دیمشدر. رسولمز بویله ایتدکنده، تحصیل وقتنده اوزمزنی کیمستوب، یالقاولغمزنی پرده‌لر ایچون تورلی سببلر کوستروب، طورمقمز هیچ درست اولماز.

شیخ جمال الدین حضرتلرینی مصردن چیقاردقلرنده، یانده برتین آقچه‌سی وبر آشارلق نرسه‌سی یوق ایدکنی بلوب سویسده اولغان شیعه‌لر (پرسیانلر)، برقدر آقچه جیوب، پاراخودغه کروب «بو آقچه‌نی هدیه ایتدك، اگرده هدیه‌مزنی قبول کورمز ایسه‌ڭز بورچ ایدوب آلوڭز، وحاجتلرڭزگه صرف ایدڭز!..» دیدکلرنده «بو آقچه‌غه سزلر بندن محتاجراقسز، اوزڭزده قالسون، قارچغه هیچ وقتده چیچق آغزندن قورت آلماز؛ آرسلان، صونار تابودن عاجز قالماز» دیمشدر. بوکبی همتلی کیمسه، ایسکی زمانه عالمی اولمای بلکه حاضرگی زمانمز ایرلرندن ایدی.

اوشنداق عجب همتلی عالملر، بوکونده اسلام مملکتلرنده‌هم یوق دگلدر. بلکه اوز مملکتمزده هم کوچرگچ اولورلق ذاتلردن ایکی‌اوچ دانه‌سینی یخشی بیلمکده‌مز. اگرده ایستسه‌ك ایدی اسملرینی ده یازار ایدك.

اوشبو سببلر ایچون، شاگردلك زمانه‌سینی الوغ غنیمت بیلوب، الله‌تعالی‌نڭ چیکسز رحمتلرندن امیدسز اولمای، برفائده‌لی کشی اولوب یتشمکنی آرزو قیلوب، کوندن کون غیرت وهمتنی آرتدرمق تیوشلی اولور.

علم تحصیل ایتمکدن مانع اولغان نرسه‌نی همتسزلك دیمش ایدك. همتسزلك ایله یالقاولق برسوزدر. یالقاولق ایسه تحصیل وقتنده‌دگل حتی که باشقه اشلرده‌ده، مقصوددن محروم اولمقغه سبب اولور. اوشبونڭ ایچون شاگردلر، یالقاو اولمق شویله طورسون، بلکه یالقاولق کیتوره طورغان سببلردن (مثلا کوب آشامق، کوب ایچمك کبی اشلرده)

Из фондов Российской Национальной библиотеки

صاقلانورلر. یالقاولق، دنیا و آخرتده خیرسز برنرسه‌در. الله تعالی اوز فضل ومرحمتی ایله بوندن حفظ ایتسون!

قرمسقه‌لرده اولغان اجتهاد، بال قورتلرنده اولغان غیرت ایله کسب، کورلوب طوردیغنده، بلکه بال قورتلرینک کوچلری ایله بو قدر آدم بالاسی فائده‌لنوب ترکلك ایتدکلرنده، الله تعالی طرفندن عقل نعمتی ایله مشرف اولغان آدم بالاسی، اوز جنسداشلرینه آز اولسه‌ده فائده کیتورمای طوردیغی ویا که فائده کیتورر ایچون طرشمادیغی، قایسی عقللر قاشنده درست کورلور ؟!..

طوقزنچی وظیفه

(تحصیل نك موافق وقتلری)

آدم بالاسی ایچون علم تحصیل ایتمك وقتی بیشکدن لحدکه قدردر، یعنی هیچ بر وقتده علمدن مستغنی اولماز. اوشبونک ایچون کوچلی بر ضرورت اولمادیغی حالده «اوقوغانم‌یتار!» دیه علمدن کوگلنی آلمق مناسب اولماز. قچانغه‌قدر علم‌تحصیل ایده‌سن؟ دیه صوروچیلرغه عبدالله بن‌المبارك حضرتلری: «کیم بیلور! بلکم اوزم ایچون فائده سی اوله‌چق علمنی همیشه ایشتکانم یوقدر، شونی ایشتمك امیدیله همیشه تحصیلده اولمقم‌لازمدر» دیه جواب ویرمشدر. حسن بن زیاد حضرتلری ده قرق یاشنده ایکان‌وقتده علم تحصیلنه کرشمشدر.

شویله اولسه ده، تحصیل ایچون شاگردلك، یاشلك، خصوصا صبیلق چاقلری، اک مناسب وقتلردر. یاشلکده آلنغان علم، تاشغه قازلغان نقش مثالنده بتمز، اونودلماز. بو وقتلرنی غنیمت بیلورگه تیوشلی، یاشلك زمانه‌سی، عمرده برگنه کیلور. لکن بو عزتلو وقدرلو ساعتلر، اوزاق طورماز، کیدر.

اماز مانلر آراسنده تحصیل ایچون موافق اولغانلری کیچه‌لر وسحر وقتلری، اوشنداق داوش‌وکشیلردن آولاق اولغان‌وقتلردر.

اونونچی وظیفه

(کتاب = یازا بیلمك)

یازا بیلمك الوغ برهنر اولدیغندن باشقه ، شریعت عاملرینی صوڭلرغه قالدرغه سبب اولدیغی ایچون ، ثوابلی برعملدر، یازو اوگرتدکی ایله ، الله‌تعالی حضرتی قرآن شریفده هم منت ایتمشدر. بعض خبرلرده «شهیدلرنڭ قانلری، عالملرنڭ قارالری، قیامت کوننده اولچانور . لکن عالملرنڭ قارالرینه اولغان ثواب آرتق اولور» دیئلمشدر.

اوشبونڭ ایچون شاگرد وقتده خصوصا صبی وقتده بوهنرنی بیلورگه تیوشلیدر. باشلاب اوقورغه کرشکاچ‌ده هر اوقوغان حرفنی یازارغه بیلمك، وهریازا بیلگان حرفنی اوقی بیلمك، فائده‌لیدر. کتابلر کوچروب یازغانده (اوشنداق باصدرغان وقتده) ایری قلم ،ایری حرف ایله، یخشی کاغدکه، چیتلرینی ایرکن قالدروب یازمق (یا که باصدرمق). اوشنداق خط یبرگان وقتده قسقه سوزلر ایله مقصودنی آچیق آڭلاته بیلمك، یازو علمنده الوغ برادب، الوغ برکمالتدر.

امام خلیل، نازوك یازوچینی کوردکنده: « ای برادر! دنیاده بر آز اولسه‌ده عمر سوررگه امیدڭ یوقمی؟!..» دیمشدر. ابوحنیفه حضرتلری، نچکه یازوچینی کوردکنده: «عمرڭ اوزون اولسه اوکنورسن، وفات اولسه‌ڭ رحمت ایشتمازسون!» دیمشدر. اوشنداق عبدالله‌بن‌المبارك حضرتلری «نینداى گنه خطنی کورسه‌م‌ده، سوزندن قیاس ایله یازوچیسنڭ عقلی نه مرتبه‌ده ایدکنی آڭلادم» دیمشدر.

رسم خطلرنی توزاتمك، عربچه‌سوزلرنڭ مهمله‌ومعجمه‌لرینی آیرمق، بیك لازمدر. بوزمانه‌ده گرچه ابن‌المبارك حضرتلری یوق ایسه‌ده، کیم‌بیلور؟ بلکه الله‌تعالی‌نڭ الوغ دنیاسندن‌باشقه‌لر کیلوب چقار. فرض ایتدك، یازولرنی هیچ کم کورماسون، شول وقتده هم درست یازلمقی وعرف هم عادتکه موافق اولمقی لازمدر.

کاغد، قارا، قلم، قارا صاوت، پاکی، قرانداش قلمی، هروقتده

شاگردنڭ اوزیانده هم اوز ملکی اولورغه تیوشلی. بونرسه‌لرنی اوزنده بولندرمازسزلق، هنرسزلك واحمقلقدر؛ اما کشیگه اشانمق وکشیدن صوراب یورمك، الوغ عیب وخوارلقدر. حتی که کیسه‌ده قرانداش قلم ایله برکچکنه دفتر (خاطره‌دفتری) بولندرمق بیك مناسبدر. چونکه بعض بریورگان وقتلرده، کوکلگه، گوزل نرسه‌لر توشه‌در. اگرده شول دقیقه یازوب اشارت ایتماز ایسه‌ك، خاطردن چقه، وایکنچی مرتبه کوڭلگه کلمای قاله‌در. اوشنداق مجلسلرده وباشقه اورنلرده ایشتلگان مرغوب وفائده‌لو نرسه‌لرنی، تیزگنه مدتده‌مذکور دفترگه یازمق ممکن اولور. صوڭره هرکون کیچ یاکه فرصت اولغان وقتده‌مذکور دفتر آچلوب، هر اشارتلر حقنده تیوشلی تفتیشلرنی ایتمك ولازم عمللرنی قیلماق تیوشلی اولور علملك ایسه بویله آرتر واورچر.

اوشبو سبب ایچون «قلمدن آیرلمه! خیر ایسه قیامت کونینه قدر قلم اهلنده‌در.» ودخی «قولنده دفتر اولمغان کشینڭ کوڭلنده حکمت طورماز» دینلمشدر. ایشتکان علملرمنی اونوده‌من، دیه شکایت ایتکان بر صحابیگه، رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری «اوڭ قولڭدن یاردم یاردم صورا!» دیمشدر. یعنی یازوب قوی دیمکنی اراده قیله‌در. «یادغه آلنغان بر وقتده اونودلور؛ اما کاغدکه یازلغان یوغالماز» دیمشلر.

یازا بیلمك، الوغ بر فضیلت اولدیغی کبی استعمال ایده بیلمك هم الوغ بر هنردر. استعمال ایده بیلمك ایسه، دنیا ودین حاجتلری ایچون عمللنمك، دیمکدر اما بر کیمسه‌نی مسخره ایدوب یازمق ویا که خورلامق، افترا وبهتان یولنده قلمنی یورتمك؛ شریعت قاشنده الوغ گناه وعیبدر. بو اشلر ایسه، شاگرد چاغنده لازم تربیه‌نی آلمقدن محروم قالغان کیمسه‌لرده کوب اولور.

بر کیمسه‌نڭ، خلق حضورنده، یوزینی قزارتمق، دین وعادت قاراماقنده، تربیه‌سزلك، یاوز ویمانلق، حساب ایدلدکی حالده؛ کاغدلرگه یازوب ده آخرت کونینه قدر کیله‌چك خلقلرغه فاش ایتمکنڭ

Из фондов Российской Национальной библиотеки

نەدرجەدە بوزوق اش ایدکی اوزاوزینە معلوم اولور.

کاغدکە یازمق ایلە اش تمام‌اولور ایسە نە اولسەدە اولور ایدی؛ لکن کل عمللرنی، اوشنداق نەقدر اولسەدە جملە یازغانلرنی، بتون محشر خلقی حضورندە اوقولەچق بر کون واردر. غیبتلری یازلمش افترالر ایدلمش کیمسە کیلوب شول ساعتدە، الله تعالی حضورندە دعواسینی قیلور ایسە، نەصاقلارلق بر آدم اولور، ونە قاچاچق براورن تابلور!.. اوشبو حکمت ایچون «قیامتدە اوقورلق نرسەلرنی، دنیادە وقتدە یازمە!...» دیمشلر. افتراء، بهتان، غیبت ومسخرە ایدوب یازغان قارالر، شهیدلر قانلری ایلە اولچنمای بلکە شیطانلر عملی ایلە اولچانسە کرک.

اون برنچی وظیفە

(مکتب نظاملرینە اطاعت ایتمك)

مکتب ومدرسەلر، اوشنداق شاگردلر حقندە اولغان نظاملر، زمانەنک موافق کوروینە هم کوچلاوینە بناء عقل اهللری طرفندن ترتیب ایدلنەدر. نظاملر سبیندن آز مشقت برابرینە کوب فائدە کورلور، وهر کیمنک حقی حفظ ایدلنور، علم نیگزی هم محکم قیلنور. اوشبونک ایچون شاگرد اولغان کیمسە، مکتب‌نظاملرینە پادشاهغە اطاعت ایدر درجەدە، اطاعت ایدرگە تیوشلیدر.

کوزدن، بیلگولانگان کوندن قالمای مکتبگە حاضر اولمق یازدە هم کوسترلگان کوندن قالمای تارالمق؛ اوشنداق هر کوندە اولغان درس واستراحت وقتلرینی بیلوب طورمق؛ آشامق ایچمك، کیمك، صالمق، یقولامق، طورمق، زمانلرینی کوزاتوب، نظام اوزرندە حرکت ایتمك لازم اولور.

بودنیانک طورمقی نظام‌ایله‌در. پیغمبرلر هم، دین ایله برابر نظام بیان‌ایتمشلر در. اسلام شریعتینک هر نقطه‌سنده‌نظام‌مذکور اولمشدر. نظام اولمیه ایدی، بودنیا برساعت یاشامز ایدی. نظام‌اولماز، یاکه نظامغه رعایت ایدلماز ایسه، مکتبلر مکتب اولمای برخرابات اولور.

اوشبو سببدن، مکتب نظاملرینه اطاعت ایتمکی گوزل خلق، ثوابلی عمل، دیب بیلمگان کیمسه‌گه (بالاغه)، مکتب ایشکندن آیاق آدلاب کرمك درست‌اولماز.

بال قورتلری، اوزلرینک پادشاه‌لرینه (انالرینه) جانلرینی فدا ایدردرجه‌ده‌اطاعت‌ایدوب‌یوگردکلری‌وکون‌اوزون‌اوچوب‌بال تاشدقلری حالده،دین‌وشریعت، ادب‌وتربیه،اوگرنور ایچون‌حاضر اولغان شاگردلر، مکتب نظامینی استاذ و باشقه‌ناظر ومدیرلر امرلرینی ینگل صانارلر ایسه،اوزلرینک‌علم اهلی‌اولورغه،حتی‌که آدم‌بالاسی جمله‌سندن صانالورغه لیاقتلری یوق ایدکنی اثبات ایتمش‌اولورلر. حالبوکه مکتب قاعده‌لرینه باش بوکمك، استاذ ومعلملر، تدبیرلرینه بوی صونمق، علمنی حرمتلمك ومعرفت‌که محبت قویمقنک اثریدر.

اطاعت دیمك ایسه، کشی کوزندن قورقوب، یاکه برار تورلی جزاغه اوچرامقدن صاقلانوب، نظامچه اولمقدن عبارت اولمای، بلکه، بونلردن هیچ برسی اولمادیغی حالده محض مکتب نظامی اولدیغی ایچون کوڭل ایله محبت ایدوب وحرمت قیلوب، اجراء ایتمکدن عبارتدر. آدمچیلك بودر.

اون ایکنچی وظیفه

(نظافت وطهارت)

پاکلك سلامت‌اولمقنک برنچی درجه‌ده قوتلی سببلرندندر. اسلام شریعتی هم‌پاکلك‌ایله‌بیورمشدر. پاکلك،درست نیت ایله اولدیغنده

ثوابلی بر عملدر. دنیاده اڭ نجس خلقلر نظافتنی مدح ایتمکده‌لر. اوزلرندن پچراق بر قومنی کوررلر ایسه جیرانمکده‌لردر.

علم، بر نور اولدیغی ایچون پاکیزه‌سزلك ایله مناسبتی یوق بلکه بربرینه تمام خلافدر. طش یاقده اولغان نظافت ونجسلکنڭ کوڭلگه‌الوغ اثری‌واردر. بونی‌ایسه‌هرکیم‌اوزی‌تجربه‌ایدوب‌بیلور.

اوشبو سببلر ایچون، علم تحصیل ایتمکده اولغان‌شاگردلرگه نظافتکه عادت ایدرگه ونجسلکدن نفرت قیلورغه تیوشلیدر. شاگرد چاغنده آلونغان تربیه، اوگرنلگان عادت، آدم بالاسندن آیرلماز، قبرینه قدر وارر.

تنڭ تیرلمدن، توزانلرنڭ قونوندن، خصوصا قش کونلرنده مکتب ومدرسه‌ده، تن کرلنوچان، کولمك واشطان هم قارالوچان اوله‌در. اگرده بونلرغه اعتبار ایدلماز ایسه، صوگراق، تنده‌قچوار، قولده بتچه‌لر، کیوملرده جانوار وحشراتلر، ظاهر اولوب، اورچوب کوبایوب کیته‌در. بلکه بونلر صوگنده بعض بر خسته‌لکلر هم اوله‌در. اوشبونڭ ایچون هفته‌ده، هیچ اولمغانده ایکی هفته‌ده بر مرتبه مونچه‌غه کروب‌پاکلنمك، وهفته‌دن‌قالمای کولمك واشطانلرینی آلماشدرمق، لازم اوله‌در. اوشنداق ساچ توبنده، قولاق ایچنده، تشلرده، بارمق بوونلرنده، طرناق آستلرنده اولغان کرلرنی هروقتده پاکلمنك، طرناقنی کیسوب طورمق، تیوشلی اوله‌در.

رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) نڭ تاراغی هم کوزگیسی خواه ایوده وقتده‌خواه سفرده وقتده اولسون، یانندن آیرلماز ایدی. بوشیلر ایسه البته نظافت ایچون ضرور اولور.

آش آشاغان صوگنده، قول وآغزلرنی صابون ایله‌یومق مسواك هم استعمال ایتمك لازم اولوب، الوغ‌ضرورتلر اولمغانده پچراق نرسه‌لرگه بویالمازسزلق تیوشلیدر.

Из фондов Российской Национальной библиотеки

پاکلك، ایسه هر وقتده یوونوب، توزانوب طورمقدن عبارت اولمای، بلکه یوولغان وپاکلنگان نرسه‌لرنی پاك حالنچه صاقلامقدن عبارتدر. یوقسه اوردك قبیلندن بر طرفدن یوونوب ده ایکنچی طرفدن پچرانغان کشیگه پاك، دینلماز. بلکه بوندای اشده نه قدر صو وصابون، اوشنداق وقت اسراف ایتمك اولغانی ایچون، بوزوق صفتلردن صانالور.

مونچه‌غه کروب پاکلنمك لازم اولور دیمش ایدك. تنده اولغان کرلرنی یباروایچون، مونچه‌نك فائده‌لو ایدکی شبهه‌سزدر. لکن مونچه‌غه کرگان وقتده یالکز یاکه کشی اولسه ازار ایله اولورغه تیوشلی. چونکه کشی حضورنده عورت آچمق حرام اولدیغی کبی کشی عورتینه کوز توشرمك هم (ضرورت اولمغانده) گناهدر.

حالبوکه، شریعت بیوردیغی حساب ایتمگان وقتده‌یات کشیلر حضورنده یالانغاچ اولورغه مسلمان اولغان کشینك یوزی قزارر، انصافی ده رضا اولماز. ایمدی، حرمتلو شریعتمزنك بیوردیغی (خصوصا بونك کبی مشقتسز بیوردیغی) اورنینه کیتورمای قالورغه نیندای مسلماننك وجدانی وانصافی رضا اولور ؟!..

ابو حنیفه حضرتلری، مونچه‌غه کردکده بر مجنون هم کلوب کرمش. مجنون ازارسز اولدیغندن ابو حنیفه حضرتلری ایکی کوزینی محکم یوممش. بونی کوروب مجنون ده: «یا امام! قچان صوقر ایدك؟» دیه صورمش. امام حضرتلری هم جوابنده «الله تعالی حضرتی سنك پرده‌گنی یرتقاندن بیرلو!..» دیمشدر.

ازار استعمال ایتمك شهر مونچه‌لرنده‌ده، آول وقریه مونچه‌لرنده‌ده ممکن وینگل براشدر. شاگرد وقتده بوگار عادت ایتمك تیوشلی. بشر بن الحرث حضرتلری «بر کیمسه‌نك بایلقی یالکز بر آلتون اولوب ده، مونچه‌ده آولاق یوونور ایچون شونی ویرر ایسه، آقچه‌سینی اسراف ایتدی، دیورگه ممکن اولماز» دیمشدر، بشر حضرتلری کبی تاولگینه ایکی کیساك! کمك آشامقنی ده اسراف دیه قورقونغان کیمسه‌نك

Из фондов Российской национальной библиотеки

بو مسئله‌ده بویله بیان ایتمکی، اعتبارغه النورغه تیوشلی برسوزدر. شریعتنک بعض برمشقتسز، لکن تیوشلی، مسئله‌لری حقنده‌بزده اعتبارسزلق شایع اولمشدر، جیولشوب ازارسز مونچه‌غه کرمك هم بونک برسیدر. اما باشقه مسئله‌لر حقنده هم حرمت واعتبارمز لازم درجه‌سنده دگلدر. لکن بیلورمیسز بونک سببی نه‌در؟!... سببی ایسه‌هیچ شبهه یوق، بومبارك دین، بزگه آتا وبابالرمزدن میراث اولوب‌قالدیغیدر. اگرده‌بز، بویولنی اوزاجتهادمزنی صرف‌ایدوب تابقان اولسه‌ق ایدی، بر حرفینی یوز آلتون حساب ایدر، آزغنه نقطه‌لرینه وارغانچه کمال شوق ومحبت ایله اداء قیلور ایدك. آدم بالاسی کوب وقتده میراث مالینک قدرینی بیلماز، جان تیرلرینی چقاروب تابقان دولتی برابرنده هیچ وقتده طوتماز. بو خصوصده کوب سوزلر یازار وکوب عبرتلر کوچرر ایدك، لکن یازدقلرمز هم یتار.

اون اوچونچی وظیفه

اقتصاد

اقتصاد، طوته بیلمك دیمکدر. قولده‌کوبمی آزمی‌اولغان آقچه یاکه باشقه نرسه‌لرنی، اسراف ایله سارانلقغه کرمای‌عدالت اوزرنده صرف ایتمك، فقیرلك ومحتاجلقدن صاقلای طورغان نرسه‌لرنک برسیدر. حدیث شریفده «اقتصاد اوزرنده دنیا کوتکان کیمسه‌فقیر اولماز» دینلمشدر.

آشامق‌ایچمك، کیمك صالمق، وباشقه طورمش یورمش اسبابلرنده اعلالرنی وآغر بهالیلرنی استعمال ایتمك، هر نه قدر شریعت‌حکمنچه حرام دگل‌ایسه‌ده، «یورغانکه کوره آیاق‌اوزات!» سوزنچه عمل ایدلنسه، بار اولغانلرنی یخشی‌غنه تربیه‌لب استعمال ایدرگه نفسنی عادتلندرلنسه، کش قولنده اولغان نرسه‌لرگه طمع‌ده

ایدلماز، کوڭلده خوش اولور. یوقسه، قولده اولغان قدرگه رضا اولمغان کیمسه‌نڭ نفسی، بتون دنیا مالینه قناعت ایتماز، طویماز.

اقتصاد ایله عمل ایتمگان کیمسه هم طمعلی هم حریص (قومسز) اولور. طمع ایسه بتمای طورغان فقیرلك، دواسی تابولمغان خسته‌لك، یا که آزادلقی احتمال اولمغان اسیرلکدر. حرصنڭ صوڭی‌ده، خوارلق اولور. زرنوجی حضرتلری «طمعلی عالمده علم حرمتی اولماز. حق سوزنیده سویلاماز» دیمشدر.

أوشبونڭ ایچون، اوزلرینڭ کوزنورلرینی توگوب، چاچکه کبی گوزل وقتلرینی فدا ایدوب، تابقان علملرینی، آلغان ادب وتربیه‌لرنی، شاگردلر، طمع هم حرص کبی بوزوق نرسه‌لرگه صرف ایتمازگه تیوشلیدر. همتلی عالم طمعگه تنزل ایتماز، حریص کیمسه‌نڭ کوزنی‌ده توپراقدن باشقه نرسه طویدرماز.

شاگرد وقتده اقتصادغه عادت ایتکان کیمسه‌لر، دنیاغه چقغان صوڭ هم اوشبو عادتلری اوزرنده اولوب، ایرکنلك وبایلق ایله عمر ایتدکلری، تجربه ایله بیلنمشدر.

هرکورلگاننی آلورغه، هرکوڭلگه کلگاننی آشار ایچارگه، کیوم صالومده قزان خلقینه ایاررگه، پادشاهلر بایلغی یتماز؛ شاگرد بایلغی نیچوك یتشسون؟!... تن سلامت، جان راحت، کوڭل طنچ اولسه، شادلانوب قوانوب، تحصیلده اولورغه تیوشلی. علم اولسه کیوم تابلور.

کموش ساعتلرنی کیسه‌لرینه، صالغان، زینت سوگان خاتونلر مثالنده چوقلی چلبرلرنی کوکرکلرینه آسقان، کوب شاگردلر کوروله‌درکه خزینه‌لری تفتیش ایدلنسه، هیچ شی تابولمایدر. تکلفسزگنه کیوملر کیگان شاگردلر، طوغری کله‌درکه خزینه‌لری علم، ادب، انصاف، ایله طولغان اوله‌در.

اون دورتنچی وظیفه

(هنر = صنعت)

حرمتلو پیغمبرلر (علیهم السلام) حضرتلری، قول کسبلری ایله آشادقلری، واوز هنرلری ایله یاشادقلری، معلومدر. بونی ایسه اوزگز هم کتابلرده اوقوب بیلورسز، یا که اوقوب بیلگاندرسز.

اوزمزنگ پیغمبرمز محمد (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری، بو مرتبه‌ده اولغان عزت وحرمتی ایله، چیتکلرینی، باشماقلرینی یامار؛ یورت خدمتلرینی قیلور؛ سفرنده آش پشروچی صحابه‌لرگه «کشی اشلگان وقتده تیک طوررغه یاراتمایمن» دیه، اودونلر جیوب (قوری اولن وقورایلر) کیتورر ایدی.

هنرسزلك سببندن آدم اوغلی، دنیاده طورمق ایچون دگل بلکه جانندن بوش قالغان قالوبنی، صاقلار ایچون هم چاره بوله آلماز!...

هنر ایله کسب، فرضلرنگ صوگنده فرض بر اشدر. هنرچان کیمسه، کشی قولنده اولغانغه طمع ایتماز، اوزینی واهلینی راحت راحت طویدرر، چیتلردن صورارغه‌ده محتاج اولماز.

رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) حضرتلری «اوزینگ قول کوچی ایله تابقان مال مرتبه‌سنده خیرلی مالنی هیچ کیمسه تابا آلماز، الله تعالی‌نگ پیغمبری داود (علیه السلام) ده، اوزینگ قول کوچندن تربیه‌لنور ایدی ۱)» دیمشدر.

مأمون خلیفه: «کشی ـ یا مأمور، یا سوداگر، یا هنرچی، یا ایگنچی اولسون! بوندن باشقه‌لر آدملر اوستینه یوك اولورلر» دیمشدر.

بعض کیمسه‌لر «دنیانگ طورمشی علم هم کسب ایله اولور: اگرده

---

۱) صحیح البخاری. جزء ۳ صحیفه ۹.

بن، توكل ايله زهدلكنى اختيار ايتدم، ديه علم ايله كسبنى قويار ايسه نادانلق ايله طمع چوقرينه دوشب هلاك اولور» ديمشلر.

عمر (رضى الله عنه) حضرتلرى «اى الله! بكا رزق وير! ديه، ايوده تيك ياتمه كز! بيلمايسزمى؟ كوكدن آلتون ده ياوماز كموش ده!» ودخى: «بر كيمسه نى كوروب يخشيغنه اخلاص قويام، لكن هنرى يوق ايدكنى بيلور ايسه م اخلاصمنى آلام» ديمشدر. «قرآن شريفنى آچوب قويامده، كون اوزون اوقيم» ديگان بر كيمسه گه حسن بصرى حضرتلرى: «قرآننى ايرته هم كيچه ده بر مقدار اوقوسه ك يارار، كوندزنده كسب ايت!» ديمشدر.

زمانه لرنده، خصوصا مملكتلرنده خلقدن آيرلوب، قرلرده، طاو تاش آرالرنده، پرده لنوب، قاچوب عمر ايتمك ممكن اولديغى حالده، مرتبه لرى الوغ اولغان اسلام عالملرى، هميشه صنعت اهلينى وهنرلى كيمسه لرنى مدح ايدرلر، واوزلرى هميشه خلقغه كوچر گچ اولوب، كسب واش ايله مشغول اولورلر ايدى. يالقاولق وهنرسزلك، كشى قولينه قاراب طورمقلق، بيك نچار خلق ايدكنى دنياغه فاش ايدرلر ايدى.

ايمدى، بزنك بوزمانمز، خصوصا بومملكتمزده، كسب وصنعتسز، بر ساعت ياشامق ممكن دگل ايدكى معلومدر. مال وبايلقغه محتاجلق ده كاملدر. شول جهتدن تمام محنت ولذت ايله كسب ايتمك، اوستمزده الوغ بورچ اولسه كرك.

مال اولور، دولت تابلور ايسه ضرر ايتماز. الله تعالى حضرتينه، مال حسابينى ويرمك كيم بيلور؟ بلكه فقيرلك حسابينى ويرمكدن ينگل اولور. دشمنلرغه دولتنى ميراث قالدروب كيتمك، دوستلرغه محتاج اولوب، يوز قزارتوب يورمكدن يخشيراقدر.

بايلق ايله صدقه واحسان ايدلنور، مدرسه ومكتب بنا قيلنور، شاگرد ومعلملر تربيه ايدلنور، دين وشريعت يولينه ويرلور؛ اما فقيرلك ايله نيندای ايز گولك تابلور؟!..

Из фондов Российской национальной библиотеки

پاراخود تیمور یوللر، تلغراف و تیلفونلر، ماشینه والکتریقلر، عالمنی شول قدر باشقه لندردیلر که، بیان قیلورغه قلمنگ کوچی یتماز. بیشیوز یل مقدم وفات اولغان بابالرمز، ممکن اولوب ده (بلغار) یا که (قزان) مقبره سندن طوروب، دنیاغه کیرو قایتوب کیلسه لر ایدی، اوزلری آیرلغان دنیاغه تمام باشقه اولغان ایکنچی دنیا کلدکنی اعتقاد ایدرلر ایدی.

بو سوزلردن مقصود ایسه: شاگردلر، آخرت ایچون دین علمینه: دنیا ایچون هنر علملرینه محبت ایدوب باررغه، تیوشلی ایدکنی بیان ایتمکدر.

شاگردلك زمانه سینك جمله ساعتلری ودقیقه لری، تحصیل ایله اوتماز. بلکه بعض بر بوش کونلر حتی که بوش آیلر اولنور. اگرده اوشبو وقتلرده بعض بر مناسب هنرلرنی اوشنداق حاجت اوتار قدر اولسه ده روس لسانینی، اوگرنلنور ایسه فائده سز اولماز. هنر آشارغه صوراماز، آشارغه ویرور. دین علمندن باشقه آخرت؛ هنردن باشقه دنیا توزوك اولماز. امادنیاسی توزالمگان کشینك آخرتی هم توزالمگانی ده خاطردن چقماسون!... «گویا ایرته گه اوله چك کبی آخرتنگ ایچون عمل ایت! بیك یل طوراچق کبی دنیاگ ایچون عمل ایت!» دیگان سوزنك بر حرفی یوز آلتوندر.

کیله چه لك کونلر گزده بلکه بو سوزلر کرك اولور دیه، سزگه بو کوندن سویلاب قویدق. قولاقغه کرگان سوز، تیز اولمازسه ده بر وقتده کوگلگه هم کرر.

اون بشنچی وظیفه

(حسن خلق)

کورکام خلق (حسن خلق) نك یخشی ایدکنی کورکام خلقلی بولورغه

Из фондов Российской национальной библиотеки

تیوش ایدکینی ، بتون دنیاده اولغان عقللی کیمسه‌لر ، هر وقتده اقرار ایتمکده‌لردر. بو خصوصده ایتولگان سوزلر ، یازلغان کتابلرنک صان وحسابی یوقدر.

اوشبو شاگردلك کونلرگزده ، (انشاءالله تعالی) اخلاق درسلری اوقومقده‌درسز ، اوقومق الوغ غنیمت ، اوقوب بیلگانلر ایله عمل ایتمك ، زور بخت وفضیلتدر . شونك ایچون ، اوقوغان صوڭ عمل ایتمك اجتهادنده اولورغه تیوشلیدر .

رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) حضرتلرینک کورکام خلق خصوصنده « آدملرنی مالگز ایله رضا قیلورغه قدرتگز یتشماز ، لکن خلقگز ایله رضا قیلورغه طرشوگز !» دیگان سوزندن باشقه بر سوزی اولماسه ایدی، کورکام خلقنك شرافتینی اثبات ایچون بزگه یتار ایدی. حالبوکه بونك قبیلندن دخی نیچه وعظ ونصیحتلر ایتمشدرکه جمله‌سی حدیث کتابلرنده یازلمشدر .

رسول اکرم افندمزنك اوز خلقینك نه روشده اولدیغنی ، سیر کتابلرندن کوروب آڭلامق ، بزنك ایچون الوغ درس وبهالی عبرتدر .

تاش یوره‌کلر ، قاره کوڭللر ، کورکام خلق حضورنده یومشارلر ، اطاعت قیلورلر . دشمن هم دوستنی رضا ایچون کورکام خلقدن اوتکن قورال دنیاده یوقدر .

اوشبونك ایچون بو فضیلتلو اولغان کورکام خلقنی شاگرد وقتده عادت ایدرگه تیوشلی . کوب عیب اشلر اولور ، نادان کیمسه‌لردن کورلدکنده ، (بیلمای) دیه ، عفو هم ایدلنور . لکن اوقوغان کیمسه‌لرده اولدیغنده آز عیبلرده کیچلنماز ؛ اما بوزوق خلق اولور ایسه هیچ عفو اولنماز.

کیله‌چك عمرلرگزده ، کرك الوغ عالم کرك مشهور بر محرر (یازوچی) کرك ماهر سویلاوچی (خطیب) ، کرك سوداگر ، وباشقه : الحاصل ایستسه‌گز کیم اولسه‌گزده اولوگز ، لکن حسن خلقدن بر قارش چیتگه

چقماگز!..حسن خلق ایله از علمده کوب، قسقه عمرده اوزون اولور.

تقوالق، اشده سوزده راستلق، صبر ایتمك، ثباتلی اولمق، تواضعلی اولمق، یالونمق (تملق) هر اشده کیکاش ایتمك، سلامتلکنی صاقلامق ایچون اعتبارلی اولمق، جمله سی کورکام خلق اولوب، خصوصا شاگردلر ایچون کرکلودر.

اوقومقده اولغان کتاب وفنلردن اوشنداق معلم واستاذلرندن یالقمای واخلاص آلمای، همیشه راحت راحت، اجتهاد ایتمك لازمدر. اوشنداق دنیا مشقتلری طوغری کلدکنده آرتق قایغورمای، صبر قیلورغه؛ اشلرنی الله تعالی گه تابشروب، اوز اوزینی یورته بیلورگه تیوشلیدر. بر عقللو کیمسه دن: «بهادر (باطر) کیم؟» دیه صوردقلرنده «بر ساعت صبر قیله آلوچی!» دیه جواب ویرمشدر. ایمدی، بر ساعت صبر ایتکان کیمسه بهادر اولور ایسه، نیچه ونیچه یللر صبر ایدوب، همیشه تحصیل یولنده یورگان شاگردلرنی مدح ایدرگه سوز تابولماز.

علم، آدم بالاسی ایچون الوغ سعادت اولور ایسه، البته محنتسز، ومشقتسز حاصل اولماز. مقصودلرغه، محنت کوپری آرقلی بارلور. لکن شاگردلك محنتلری، باشقه‌لرغه قیاس ایدلماز. شاگردلك محنتلرینه راحتلر طوتاشوب کلمکده ایدکینی صبر ایدوچیلر تجربه ایدرلر. وقتی اوتکان صوڭ شاگردلك محنتنی فکرلب، شادلنمغان هم شول کونلرنی صاغنماغان کیمسه اولماز.

تقوالق، (گناهدن صاقلانمق) آدم بالاسی، خصوصا شاگردلر ایچون امثالی اولمغان بر زینتدر. هر ایزگولك تقوالق ایچون اولور. تقوالق هر یخشیلقنڭ نیگزیدر! تقوالق ایله تحصیل ایتکان علم فائده‌لو ومبارك اولور.

اوّلگی زمان شاگردلری، غیبت سویلامازلر، سوز یورتمازلر، کشینی مسخره قیلمازلر، کوب آشامزلر، کوب یوقلامازلر، حتی که بازار نرسه‌لرینی تناول ایتمازلر ایدی. فاسقلر ایله قاتناشمازلر، فرض، واجب، سنتلرگه رعایت ایدرلر، دنیا و آخرت کرکلری خصوصنده دائم الله تعالی‌گه دعاده اولورلر ایدی.

کرگان یولده ثباتلی، تحصیلگه مانع اولغان نرسه‌لرگه قارشو طوررغه قدرتلی اولمق، شاگردلکنک شرطندندر. تواضعلی اولوب، لازم وقتنده حتی که یالونمق هم شاگردلر ایچون تیوشلیدر. آرتق یالنمق (تملق)، هر وقتده نچار خلق اولدیغی حالده، علم ایستمك خصوصنده اولغانی گوزلدر.

الوغ و کچوك اشلرده، استاذلرغه کیگاش ایتمك، و آنلر طرفندن کوسترلگان یول ایله یورمك لازم اولور. عقل و بلمکده، رسول اکرم افندمز حضرتلرندن آرتق کشی اولمادیغی حالده، مشورت ایتمك ایله بیورلمش ایدی. شونک ایچون حتی که یورت کرکلرنده صحابه‌لرگه مشورت قیلور اولمشدر. علم تحصیل ایتمك، اشلرنک الوغسی و مقصودلرنک‌ده اک عزیزیدر. بونک اک کچکنه حساب ایدلگان نقطه‌لرنده‌ده، عقل اهللرینه، خصوصا معلم واستاذلرغه مشورت ایله عمل ایتمك تیوشلیدر. شاگردینک مشورت ایدوندن هیچ کیم تارلماز. مصلحت اولمغان نرسه‌نی تلقین ایتمك احتمالی‌ده استاذده اولماز.

کورکام خلق طوغروسنده سوز کوب اولور. لکن شاگردلر ایچون بیك کرك اولغانلرینه بز، بو رساله‌نک باشندن آخرینه قدر بولغان سوزلرمز ایله اشارت ایتدك.

کیسه و یانچقلرده، آلتون کموش اولمغانلق، عارلك یا که بلا وقضا دگلدر. لکن کوکللرده، حسن خلق ایله علم اولمغانلق هم عارلك هم الوغ بلاحساب ایدلنور.

الله‌تعالی حضرتی جمله‌مزگه، هر وقتده تقوالق، رضا هم آچو وقتلرنده درست وطوغری سوزلیلك، بایلق وفقیرلك وقتلرنده ثبات وصبرلق احسان ایتسون!

آخری جنت اولور ایسه، نه اولسه‌ده خیر؛ آخری تموغ اولور ایسه نه اولسه‌ده شر (یاوز ویات) در. جنتدن‌باشقه‌اولغان نعمت نه اولسه‌ده‌نعمت‌دگلدر؛ اوتدن‌باشقه‌اولغان نینداى گنه آورلق اولسه‌ده‌ینگلدر. اوز عیبی ایله شغللنگان کیمسه کشی‌عیبنی‌کورر‌گه وقت تابماز. الله‌تعالی‌نڭ قسمتینه رضا اولغان کیمسه، دنیا ایچون قایغورماز. کشی پرده‌سینی یرتقان کشینڭ اوز پرده‌سی یرتلنور. کشی ایچون قازوغان چوقرغه اوزی توشمای قالماز. اوز خطاسینی اونودوچی، کشی خطاسینی کوروچان اولور. عقلینه اشانغان کیمسه‌یا ئلشور. تکبر کشی‌خوار بولور. فقیرلکنڭ زینتی صبر، بایلقنڭ زینتی شکر در، سلامتلك بایلق. ادبلیلك کمال؛ توبه ایتمك سعادت؛ کورکام خلق یخشی ایبدشدر.

(بتدی)

„ شاگردلك آدابی " رساله‌سینه (ذیل) در

بو رساله‌ده ، اسملری مذکور اولغان حرمتلو ذاتلرنگ قسقه‌چه ترجمه‌لری :

۱) محمد (صلی‌الله‌علیه‌وسلم) ابوالقاسم بن‌عبدالله بن عبدالمطلب ابن هاشم مکه‌شهرنده دنیاغه کیلوب قرق یاشنده وحی ایله مشرف اولدی. اون اوچ یل صوڭنده مدینه‌گه هجرت ایتدی. آنده اون بر یل طوروب (۶۳) یاشنده وفات اولدی.

قولمزده اولغان تقویملر کوستروینه بنا، دنیاغه کیلوب شهر ربیع الاوّلنگ (۹) نچی دوشنبه کون، تاریخ میلادی ایله (۵۷۱) آپریل فرنکی (۲۰) سینه طوغری کله‌در (۶۲۲) میلادیده سنتبر (۲۰) دوشنبه کون، ربیع الاوّل (۸) نده، قباغه ؛ سینتبرنگ (۲۴) نده، ربیع الاوّل (۱۲) ده جمعه کون مدینه‌گه کروب، اوّلکی جمعه‌نی اوقومشدر. بو وقتده، فرنکی ایله رومی حسابلرنگ آیرمه‌سی یالگز اوچ کوندن عبارت اولدیغی سببلی، رومی کونلرنی بیلمك هم یکلدر.

۱

۲) ابو بکر الخوارزمی محمد بن عباس مشهور مؤرخ ابو جعفر محمد بن جریر الطبری بر طوغمه‌در ، شعر وعلم انشاده‌زمانه‌سینگ فریدی ایدی. (۳۸۳) یلده (۶۷) یاشنده ، (نیسابور) شهرنده وفات اولدی. رساله‌لری، (۱۳۹۷) ده استانبولده (۱۸۹۱) مده (بومبای) ده باصلمشدر. بونگ رساله‌لرینی ، بدیع الزمان الهمذانی رساله‌لرندن گوزل ایدی، دیه مدح ایدوچیلر واردر.

۳) ابو حنیفه نعمان بن ثابت. حنفیه مذهبنگ امامیدر. کوفه شهرنده دنیاغه کیلوب ، (۶۵) یاشنده (۱۵۰) هجرتده (۷۶۷) مده وفات اولدی. حماد بن سلیمان حضورنده اون سکز یل علم ایله شغللندی.

اوتکن عقللی، کورکام یوزلی، خوش مجلسلی، کوب سوزلی، ینگل صحبتلی، تکلفسز، اولمشدر. اگرده فقه‌ده امام اولمیه ایدی، بو زیرکلگی ایله بر الوغ حکیم اولغان بولور ایدی، دیه مدح ایدوچیلر واردر. (الفقه الاکبر) ایله (الوصیة) اسملو رساله‌لری (دهلی) شهرنده (٢٤٤) بیت اوزرنده (١٨٩٠)م‌ده طبع اولندی. علم صرفده (المقصود) اسملی رساله هم بوڭا منسوبدر.

٤) ابوزید عبیدالله‌بن عمر بن‌عیسی *) الدبوسی. حنفیه‌مذهبنده قاضی هم الوغ امام ومعتبر بر مصنف ایدی. علم‌اخلاقنی دنیاغه چقاروچی اوشبو ذاتدر. (٤٣٢)ده بخارا شهرنده وفات اولدی.

٥) ابو یوسف یعقوب بن ابراهیم بن حبیب الانصاری. ابو حنیفه‌نڭ عالم شاگردی ومذهبینی دنیاغه نشر ایدوچیسیدر. کوفه شهرنده دنیاغه کلمش ایدی. امام احمد بن محمد بن‌حنبل ویحیی بن معین کبی الوغ عالملر کندیسینه‌شاگرد اولمشلردر. (١٨) یل‌طوتاش، مهدی، هادی، رشید، خلیفه‌لر عصرنده قاضیلق خدمتنده اولدی. (١٨٢) ﻫ (٨٩٨) م‌ده بغدادده وفات اولدی. (کتاب الخراج) اسملو اثری (١٣٠٢) ده مصرده طبع اولنمشدر.

٦) اعمش ابو محمد سلیمان بن مهران. کوفه شهرنده الوغ عالملرڭ بری ایدی. صحابه‌لردن انس بن مالك حضرتلری ایله صحبت ایتمشدر. (٨٧) یاشنده (١٤٨) یلده وفات اولمشدر.

ب

٧) بشربن‌الحرث. علمای کرامدن بو اسمده ایکی کیمسه واردر. بریسی: بشر ابن‌نصر بن‌الحرث‌بن‌عبدالرحمن‌الحافی‌در. صالح ومتورع بر ذات اولمشدر. بغدادده طورمشدر. سری سقطی بوندن روایت

---

*) بو کیمسه‌نڭ ترجمه‌سنده، فاضل مرجانی، ابوزید عبدالله ابن عیسی بن عمر دیه یازمشدر.

Из фондов Российской национальной библиотеки

ایلمشدر. (٧٢) یاشنده، (٦٢٢) ده وفات اولدی. ایکنچیسی: بشر ابو عبدالله بن الحرث بن اسد المحاسبی‌در. تصوفده امام ایدی، جنید بغدادینک استاذیدر. (٦٤٣) ده وفات اولمشدر.

ج

٨) جمال الدین محمد بن صفتر الافغانی. کابل توابعنده (اسعد آباد) قریه‌سنده دنیاغه کلمشدر. (١٨) یاشنده علوم شرعیه هم‌علوم عقلیه‌نی تمام تحصیل ایدوب، الوغ عالملر زمره‌سینه کرمشدر. شیخ جمال الدین نادر عالملرنک برسی‌اولوب، اسلام‌مملکتینک اسمینی‌عالی قیلورغه سبب اولمشدر. عقلی کامل علمی، اساسلی ایدکی ایله‌مشرق ومغرب افاضلی اعتراف ایتمشلردر. هندستان، حجاز، عجمستان و آوروپا مملکتلرنده‌سیاحت ایتمشدر. برقدر زمان پیتربورغده هم قالمش ایدی. صبر ایله شجاعتده امثالسز اولوب، غایتده عالی فکرلی، دنیاغه التفاتسز، متقی وعفیف برذات ایدی، دیورلر. بتون مقصودی، اسلام خلقی آراسینه علم ومعرفت نشر ایتمك، عالی فکرلر تلقین ایدوب، کوکللرنی نورلاندرمق اولمشدر. اوشبو فکر اوزرنده ثابت اولوب عمر ایتدی، اوشبو فکری ایچون شهردن شهرگه سورلدی (نفی ایدلدی)، اوشبو فکری برکاتنده دولتلردن دولتلرگه، وزیرلرگه حتی‌که پادشاهلرغه حرمت ایله چاقرلدی، آخرنده اوشبو فکری اوزرنده دنیادن اوتدی دیورلر. (٦٠) یاشنده (١٣١٤) ه. (١٨٩٧) م. ده استانبولده وفات اولدی. (ردالدهرین) اسملو رساله‌سی (١٣٠٣) ده بیروتده، (١٣١٢) ده قاهره‌ده طبع اولندی. (تتمة البیان فی تاریخ الافغان) نام اثری (٤٥) بیت اوزرنده مصرده باصلدی.

ح

٩) حسن ابو سعید بن ابی الحسن یسار البصری. تابعینلرنک

فاضللرندندر. عمر (رضی الله عنه) زمانه‌سنده دنیاغه کلمش ایدی. عالم، عامل، فصیح، بر ذات اولمشدر. (۸۹) یاشنده (۱۵۱) ده وفات اولدی.

۱۰) حسن ابو علی بن زیاد اللؤلؤی. ابو حنیفه حضرتلرینک شاگردی ایدی. امام شافعی ایله بریلده (٦۰٤) ده وفاتدر.

۱۱) حماد ابو اسماعیل بن سلیمان، ابو حنیفه حضرتلرینک استاذیدر. انس ابن مالك هم ابراهیم النخعی‌دن روایت علم ایتمشدر. (۱۲۰) ده وفات اولدی.

خ

۱۲) خلیل ابو عبد الرحمن بن احمدی الفرهودی البصری. لغت ونحو علملرنده استاذدر. عروض علمینی باشلاب دنیاغه چقاردی امام سیبویه، بونک شاگردی ایدی. «باشقه عالم کورمگان کشی اوز معلیمنک خطاسنی آنگلاماز» دیور ایمش. خلیل حضرتلری حکیم، زاهد، قناعتلی، عبرتلی سوزلی، اولمشدر، اثرلی اشعاری کوبدر. برتین باقر آقچه‌سی اولمای، بصره شهرنده برقامش صالاشده طورمشدر. حالبوکه بوندن آلغان علم سببلی شاگردلری الوغ مرتبه وزور بایلقلر تحصیل ایتمشلردر. فارس امیری سلیمان ابن حبیب، وظیفه تعین ایدوب بالالرینی اوقودرغه چاقرمش ایسه‌ده، قبول ایتمه‌مشدر. یاننده اولغان بر ایکمك کیسا گینی کوستروب «دنیاده طوردیغمده انشاء الله بو ایکمك کیسا گندن آیرلمام» دیمشدر. (۱۷۰) ده بصره یاقیننده وفات اولمشدر. لغتده اولغان (العین) اسملو کتاب بونک اثریدر. لکن بوصوڭ زمانلرده کوب اجتهاد ایله ازلب همیشه‌ده بو کتابنی تابا آلمامشلردر.

ز

۳) زرنوجی برهان الدین (برهان الاسلام). آلتنچی یوز علماسندن اولوب، هدایه ایاسی علی بن ابی بکر بن عبد الجلیل الفرغانی المرغینانی‌نک

شاگردیدر . تعلیم و تعلم حقنده « تعلیم المتعلم طریق التعلم » اسملو کتابی ، زیاده مقبول و مشهوردر . اوزی یازغان نسخه سی بو کونده (پاریژ) کتبخانه سنده ایدکی روایت ایدلنه‌در . لانین لسانینه هم ترجمه ایدلمشدر . اوشبو ترجمه‌سی ایله برابـر (١٨٠٩) ده (رالاندو) اسملو کیمسه اجتهادی ایله (اوترخت) شهرنـده طبع ونشر اولمشدر . (١٢٦٠) ده هندده (مرشد آباد) شهرنده (١٨٣٨)م ده (لیپسغ) ده (١٣٠١) هـ . ده مصر و استانبولده هم طبع اولندی . بو اثر ، زیاده مبارك و خوش بر کتاب ایسه ده ، مملکتمزده نا اهللر قولنده استعمال ایدلمکده در . ترجمه ایدرگه قصدهم ایتمش ایسه‌مده اصل کتابده اولغان لذتنی صاقلاب ، ترجمه ایدرلك بضاعتدن محروم اولدیغم ایچون ، بو فکرنی قویدم شویله اولسه‌ده « شاگـردلك آدابی » نام اثرده ، کوبرك استفاده م اوشبو اثردن اولمشدر .

١٤) زید بن ثابت ابو خارجة الخزرجی الانصاری . اصحاب کرام جمله‌سندندر . افندمز رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) نك یازوچیسی ایدی قرآن شریفنی رسول اکرمگه اوقومشدر . ابو هریره ، ابن عباس ، حضرتلری اوشبو ذاتنك شاگردلرندر . (٥٦) یاشنده (٤٥) یلده وفات اولدی .

س

١٥) سدیدالدین الشیرازی .

١٦) سفیان ابو عبدالله بن سعید الثوری ، مجتهدلرنك برسی اولوب ، جنید حضرتلری ، بونك مذهبنده ایدی ، حدیث وباشقه علملرده درجه سی بلند اولمشدر ، کوفه شهرنده دنیاغه کلوب (٦٦) یاشنده (١٦١) سنه ده وفات اولمشدر .

Из фондов Российской национальной библиотеки

ش

١٧) شعبی ابو عمرو عامر بن شرحبیل (شراحیل) کوفه شهرنده طوروب (٨٤) یاشنده (١٠٤) یلنده وفات اولدی. بشیوز صحابه نی کورگان بر عالم ایدی . عبدالملك بن مروان طرفندن قیصرغه ایلچی اولوب وارمشدر. کندیسندن کوب مزاح ولطیفه‌لر کوچرلمشدر .

١٨) شمس‌الائمة عبدالعزیز ابو محمدبن‌احمد بن نصرالحلوائی. حنفیه مذهبنده بیك معروف بر امامدر . حدیث علمینی وحدیث علماءسینی زیاده حرمت قیلور ایدی . (٤٤٨) ده یاکه صوڭراق ، بخارا شهرنده وفات اولمشدر .

١٩) شمس‌الائمة محمد ابو سهل بن احمد السرخسی . شمس الائمة الحلوائی نڭ شاگردی ایدی. نیچه جلدلر اولغان(المسبوط) اسملو کتابینی ، محبوس حالده،هیچ کتاب قارامای، یالـڭز کوڭلدن یازمشدر . (٥٠٠) حدودنده وفات اولدی .

ع

٢٠) عبدالله ابوالعباس بن عباس بن عبدالمطلب . عالم صحابه‌لردن اولوب، حدیث علمنده ، تفسیرده ، اشعار واخبار حفظنده عصرینڭ فریدی ایدی . رسول اکرم وفات اولدیغنده (١٣) یاکه (١٥) یاشنده اولمشدر . خلفاء عباسیه ، اوشبوذاتنڭ نسلندندر . (٧٠) یاشنده (٦٨) سنه‌سنده (طائف) شهرنده وفات اولدی. کندیسندن روایت ایدلگان تفسیرلر جمع اولنوب،کتاب شکلنده ترتیب ایدلمشدر . بو کتاب (تفسیر ابن عباس) دیمکله معروفدر .بومبای‌شهرنده(١٢٨٠) ه.ده‌بولاقده (١٢٩٠) ه.ده طبع اولنمشدر .

٢١) عبدالله ابو عبدالرحمن بن‌مسعود . مقدم ایمانه‌کلگان هم علم ایله معروف اولغان صحابه‌لردندر .ایکی‌مرتبه‌حبش‌مملکتنه‌هجرت

ایدوب بدر، احد، خندق، صوغشلرنده‌هم اولنمشدر. کندیسنه افندمز رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) جنت ایله سونچ ویرمشدر. (٦٠) یاشندن اوزوب، (٣٢ یلده) مدینه ده وفات اولوب بقیعده مدفون اولدی.

٢٢) عبدالله ابو عبدالرحمن بن المبارك المروزی. حدیث علماسینک الوغلرندندر. ابو حنیفه حضرتلرینه‌هم شاگرد اولمش ایدی. علم، فضل، زهد، صلاح ایله مشهور اولمشدر. عبرتلی سوزلرنی، نصیحتلرنی مشتمل اشعاری واردر. (٦٣) یاشنده (١٨١) هجریه ده وفات اولمشدر. کندیسی ترك نسلندن ایدی.

٢٣) علی ابو حسن بن ابی طالب بن عبدالمطلب (رضه). رسول اکرمنک، قزی حضرت فاطمه‌نی نکاح ایدوب، کیاوی ایدی. جنت ایله سونچ هم ویرلمشدر. حضرت عثمان بن عفان وفات اولدیغی صوگنده، (٥٣) نچی یلده خلیفه اولدی. عبدالرحمن بن ملجم المرادی دیگان کیمسه، (٤١) سنه‌سی شهر رمضان (١٧) نچی کون ایرته نمازنده قلچ ایله جراحت ایتمشدر. ایکی کون طوروب وفات اولدی. شجیع، عالیجناب، مرحمتلی، عقللی، تدبیرلی درست سوزلی، آچیق یوزلی، لطیفه‌لی سوزلی، فصیح هم بلیغ اولمشدر.

٢٥) عمر ابو حفص بن الخطاب بن نفیل. جنت ایله سونچ ویرلگان صحابه‌لردن اولوب، ایکنچی خلیفه ایدی. (٢٣) سنه‌سنده ذوالحجه آخیرنده، ایرته نمازینه واردیغنده ابو لؤلؤ فیروز اسملی بدبخت طرفندن خنجر ایله اورلوب مجروح اولمش ویکرمی دورت ساعت صوگنده وفات اولمشدر. عابد، مرحمتلی، تواضعلی، اقتدارلی، عادل، همتلی، اولمشدر. قزی حفصه رضی الله عنها رسول اکرمنک نکاحنده ایدی.

Изфонд РГБ Российской Национальной библиотеки

ف

٢٦) فخر الدين القاضی

م

٢٧) مالك بن انس بن مالك بن ابی عامر المدنی علم حدیثده استاذ ومالکی مذهبینك امامی ایدی . مدینه شهرنده دنیاغه کیلوب (٨٥) یاشنده (١٧٩) ه . (٧١٦) م ده هم مدینه‌ده وفات اولدی. قبری (بقیع) ده در . مذهبی ایسه مغرب طرفنده مشهوردر. امام شافعی ، سفیان ثوری، عبد الله بن المبارك ، عبدالرحمن الاوزاعی، لیث بن سعید ، محمد بن الحسن الشیبانی‌نك استاذی و ابو حنیفه‌نك دوستی ایدی. حدیث علمنده الك تصنیف ایدلگان „الموطاء“ مجموعه‌سی اوشبو ذاتنکدر (١٢٩١) ده (دهلی) ده (١٢٨٠) ده (تونس) ده (١٨٨٩) م ده هندستانك (لاهور) شهرنده (١٢٨٠) ه ده قاهره‌ده طبع اولندی .

٢٨) مالك بن دینار . بصره شهرنده زاهد ، عالم، ومحدث بر ذات اولوب ، علمندن کوب فائده آلورلر ایدی.

٢٩) المأمون ابو العباس عبدالله بن هارون الرشید عباسی خلیفه‌لرنك عالمی وعلمگه هم محبتلیسی ایدی . بونك زمانه سنده (بغداد) غه هر طرفدن ادبا وفضلا جیولدی، بغداد علم شهری اولدی، یاننده هر وقتده علم فضل اهلی بولندرر و آنلر ایله بحث ایدشور ایدی . (٢٠) یل خلیفه اولوب (٤٩) یاشنده (٢١٨) ه (٨٣٣) م ده وفات اولدی قبری (طرسوس) شهرنده در .

٣٠) مجاهد ابو الحجاج الملکی . تابعیندن وتفسیر علماسندن حرمتلو بر ذاتدر عبدالله بن عباس حضرتلرندن تحصیل ایدوب، حضورنده قرآن شریفنی یکرمی مرتبه‌دن آرتق اوقوب چقمشدر. قرآن شریفده اولغان مشکللرنی هم جمله‌سینی صوروب و بیلوب اوتمشدر نماز ایچنده سجده ده وفات اولمشدر یاشی (٨٠) ده وفاتی (١٠٣) ده‌در .

Изфонд в Российской национальной библиотеки

٣١) محمد ابو عبدالله بن اسماعیل البخاری. حدیث علمنده علامه‌در. علم تحصیل ایتمك ایچون مصر، شام، خراسان، حجاز ولایتلرینه سفر ایتمشدر. تصنیف ایتکان کتابلرینگ اک مشهوری، علم حدیثده (جامع الصحیح) اسملو اثریدر. حدیث علمنده اک اشانچلی و درست کتاب اوشبو جامعدر. مصنفنگ اوزندن توقسان بیگ ذات بو کتابنی اوقوب روایت ایلمشدر. کندیسی اون ایکی یل عمر صرف ایدوب، کوبنی‌ده حرم شریفده رسول اکرمنگ قبری حضورنده یازمشدر. هر زماننگ علماسی اوشبو کتاب ایله الوغ شغلده اولوب، یازلغان شرح حاشیه‌لری، حساب خارجنده‌در. وهر مملکت علماسی، بو کونده هم شاگردلرینه اوقوتمق حقنده کوب اعتناء ایتمکده‌لردر. مگرده فضلیتدن محروم کیمسه‌لرگه بو مبارك کتابنی اوقومق ویا که اوقوتمق میسر اولماز.

— (١٢٩٢) ده سکز جلد اوزرنده بولاقده (١٣١٣) ده دخی سکز جلد اوزرینه بولاقده (١٨٦٧) ده اوچ جلد اوزرنده یاوروپاده (لیدن) شهرنده، اون جلد اوزرنده (١٢٧٩) ده قاهره‌ده، دورت جلد اوزرنده (١٣٠٩) ده قاهره‌ده، (١٣١٥) ده قاهره‌ده سکز جلد اوزرنده ذهنی افندی تصحیحیله استانبولده طبع اولنمشدر.

٣٢) محمد ابو عبدالله بن الحسن بن فرقد الشیبانی. ابو حنیفه‌نگ شاگردیدر. علم حدیثنی مسعر بن کدام، سفیان ثوری، مالك بن انس، اوزاعی، ابو یوسف القاضی‌دن روایت ایلمشدر. کندیسندن محمد بن ادریس الشافعی وغیرلر روایت ایده‌در. امام شافعی حضرتلری «محمد بن الحسن‌دن عقللی کیمسه کورمادم» دیمشدر (١٨٩) ه. ده (ری) شهرنده وفات اولمشدر. حدیثده اولغان «الموطأ» اسملو کتابی مشهوردر. هندستانده (لودیانخ) شهرنده (١٢٩١) ده طبع اولندی. ابو الحسنات محمد عبدالحی اللکنوی تصحیح ایتکان نسخه‌سی اوزینگ هم حاشیه‌سی ایله (عظیم آباد) شهرنده (١٢٩٨) ده وصوکره

Из фондов Российской национальной библиотеки

(١٣٠٢) ده ایکی مرتبه طبع اولنمشدر. امام محمدنك اوشبو اثری امام مالكدن روایت ایتكان نسخه‌سی اولسه‌ده، بعض اورنلرنده اوز سوزینی هم درج ایتكندن وبعض روایتلرده هم باشقه‌راق یازدیغندن، باشقه موطألرغه فی الجملة مخالفتی واردر، فقه‌ده اولغان (الجامع الصغیر) كتابی بولاقده (١٣٠٢) ده طبع اولنمشدر.

انتهى

Инв. 14021.

Из фондов Российской национальной библиотеки

910

Татар
3-4397
2178

„ملّت“ کتبخانه‌سی طرفندن نشر ایدلگان اخلاق وتربیه‌گه دائر قرائت کتابلری:

	تین
۱) سواد خوان تکمله‌سی. عباره‌سی یکلایتلوب ٤ نچی کره طبع ایدلدی	۱۰
۲) ادبلی بالا. بو دفعه آرتدرلوب باصدرلدی.	٦
۳) نصیحت انچی الوغلر ایچون	۱۰
٤) „ „ ۲نچی قز بالالر ایچون	۹
٥) „ „ ۳نچی بالالر ایچون — گوزل نصیحتلر رضا قاضی اثری	۱۰
٦) شاگردلك ادابی . . .	۱۰
۷) تربیه‌لی بالا	٥
۸) تربیه‌لی آنا	۷
۹) عائله	۲۰
۱۰) تربیه‌لی آتا	۷
۱۱) اوقو کتابی. علی نظیما ترجمه‌سی	۱٥
۱۲) نظملی اخلاق درسلری	۳
۱۳) ترکی صرفی، احمدجان مصطفی اثری؛ ایکنچی مرتبه آرتدرلوب باصلدی.	۱۲
۱٤) تمرین الطلاب، احمدجان مصطفی اثری بولغان «صرف عربی»گه تمرینات.	۲٥

(Items 3–9 are bracketed together with the note: گوزل نصیحتلر رضا قاضی اثری)

آدریس:
مرکز سوداسی قزان وشعبه‌سی اوفا ایچون

Торговому Дому
„Идрисовъ, Галеевъ и К°„

Из фондов Российской национальной библиотеки

Из фондов Российской национальной библиотеки

Татар.
3-4397

Из фондов Российской национальной библиотеки